

I/335 numaralı İskân kanunu lâiyhası ve İskân muvakkat encümeni mazbatası

T. C.
Başvekâlet
Muamelât müdürlüğü
Sayı: 6/1120

2 - V - 1932

B. M. M. Yüksek Reisliğine

Dahiliye vekâletince hazırlanan ve İera Vekilleri Heyetinin 27 - IV - 1932 tarihli içtimamda Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte takdim olunmuştur.

Muktazasının ifasına müsaade buyurulmasını rica ederim efendim.

Başvekâlet vekili
Dr. Refik

Esbabı mucibe lâiyhası

Cihan tarihinde büyük muhaceret sellerini ve akıntılarını yapan ırkların başında Türkler ve Turanî kavimler olduğu malûmdur.

Çiftçiliğin ve demirciliğin babası olan ve kapladığı her kıtaya medeniyet götüren Türkün eski zamanda ve orta çağda tezahürleri görülen temsil kudreti asarı bakiye ile ve medeniyet tarihile sabittir.

Büyük tarihî cereyanların takip ettiği istikamette Türklerin yerleştikleri ve istilâ ettikleri kıtalarda nüfus tesalüp ve tekâsüflerinin ve bu cümleden olarak Türkiyemizin hayat, iklim ve istihsal şartlarına ve coğrafi vaziyetlerine göre muhtelif kısımlarında sakin olan nüfusun yer yer ve köy köy hangi muhaceretler ve tesalüpler ve temessüller mahsulü bulduklarının ve muhtelif nüfus kütlelerini gerek iskân ve temsilde gerek temsil ve temdinlerini geciktirmekte idarî, içtimaî, iktisadî ne gibi amiller müessir olduğunun tetkiki için icap eden vesikalar tamamen cem, tasnif ve telif edilirse bu günkü Türk içtimaî heyetinin (Morphologique) tekevvinünü ilmen izah ve teşrihe medar olacak çok kıymetli neticeler elde edileceği şüphesizdir.

Osmanlıların istilâ devirlerinde Türkün temsil ve inkişaf kudreti, Orhan Gazinin koyduğu esaslara ve Fatihin kanunlarına göre kurulan idare teşkilâtından devşirme usulünden zeamet neheinden (Régime Féodal) arazinin usulü zapt ve tasarrufuna dair mevzuattan da siyasî nüfuz ve hukukî müeyyede alarak imparatorluğun tevessü ettiği ülkelerde unsuru aslî olan Türkü hâkim kılmaya ve muhitini türkleştirmeğe ve en geniş hudutlar da uç beylerinin, dirlik sahibi sipahilerin yurtluk ve ocaklık sahibi Türk aile zümrelerinin, tımar ve zeamet erbabının etrafında türk kolonilerinin vücut bulmasına hizmet etmişti. Bu geniş ülkeler dahilinde gerek mahza Devlet emniyeti için hudutlardan uzaklaştırılmak, gerek temdin ve itaatları temin kılınmak veya Türklüğe temsil olunmak üzere hangi zümrelerin nereden nereye yer değiştirdiği bu gün dahi ahlâfının bulunduğu mahallerde ilmi araştırmalar yapıldıkça görülüp anlaşılmaktadır.

Hilâfetin Osmanlılara intikali din ve mezhep gayretleri ve muharebeleri, Müslümanlığın ciheti camia yerine geçmesi, islâmlaşan nüfus kütlelerini ve ahalsi Müslüman olan memaliki meftuhayı Türklüğe temsile mâni teşkil ediyordu. Kanunî Süleymanın kanunlarıyla İslâm dinine mensup bulunan fakat Türk harsına temessül etmeyen bazı taife ve zümrelere ve aşiretlere eski zeamet teşki-

lâtında bazı tadiller ve muvazaalı şekiller vücude getirilerek hususiyetler ve imtiyazlar tanınmıyor, hatta bu imtiyazlar aşiret reislerine, beylerine verilmekle kalmıyarak voyvodalara da teşmil olunuyordu ki bunların tasfiyesi Osmanlı saltanatının devre devre eriyeye eriyeye tamamen dağılışına kadar neticelenememişti. On yedinci asır bidayetlerinden itibaren askerî ve siyasi mağlûbiyetler neticesi Osmanlı ülkelerinin hududu gerileyip daraldıkça yabancı hâkimiyet altında yaşayamıyan ve müstevli hükûmetlerin takip ettikleri siyaset yüzünden memleketlerini terkederek ana vatana iltica eden muhacir kabileleri üç asırdan beri tevali etmiş durmuştur.

Kafkasyadan, Kıyımdan, Basarabyadan, Moradan.. İlahir... gelen ve muhtelif lisanlar ve şivelerle mütekellim bulunan muhacirlerin nerelere ve ne şekilde yerleştikleri ve ne dereceye kadar Türk millî vahdetine mal olabildiği, bunların bu günlere kadar aramızda yaşayan nesillerinden ve torunlarından anlaşılır.

Tanzimat Türk ve İslâm camiaları yerine din, lisan, ırk ve hissiyatı mütehalif unsurların halîta halinde teşkil ettiği içtimaî heyeti (sunî bir osmanlılık camiası) altında tutmağı iltizam etti.

Dinî ve emperyalist saltanatın memlekette idame ettiği idarei mutlakanın bünyesi esasen millî temsil siyaseti tatbikına gayrimüsaittir. Mutlakiyet kendi varlığını birbirleriyle anlaşamıyan unsurların yan yana bulundurulmalarına ve birbirleriyle bağdaşmamalarına ve kaynaşmamalarına istinat ettiriyordu. Onun için muhtelif kıtalardan gelen muhacir unsurlar hane hane Türk kasaba ve köyleri içine dağıtılarak eritilip temsil edilmeleri maksadı hiç bir zaman istihdaf edilemezdi. Muhtelif vilâyetlere gelen bu halk blok halinde müstakil köy ve mahalle teşkil üzere yerli Türklerin arasına bir ihtilâf unsuru olarak katılırdı. Bunlar yıllarca kendi dilleriyle mütekellim kaldılar. Bütün Osmanlı devrinde Türkçeyi ana dili olarak beniseyemediler. Türk ırkına ve harsına mensup muhacirler bile blok halinde ayrı yerleştirilmek yüzünden ırkdaşlarına bütün bir Osmanlı devrinde ısınmadılar, gittiler.

Osmanlı hükûmetinin muhacirin meselesile resmî surette işigali Kırım muharebesinin ferdasına tesadüf eder. O tarihten meşrutiyete kadar kâh müstakil, kâh muhtelif makamlara (şehremaneti, Zaptiye nezareti, Dahiliye nezareti) merbut olarak teşkil kılınan muhacirin komisyonları ve idareleri umumiyetle harp gailelerini takip eden zamanlarda İstanbul ve vilâyetlere akın eden muhacir ve mülteci kabilelerinin sevk, iâşe, ibateleri ile meşgul oldu. Bunların Türk harsına ve milliyetine temessülü hiç bir zaman nazara alınmadı.

Türk yürükleri kendilerine mahsus türeleri, akideleri ve istihsal tarzlarıyla Osmanlı zamanının Di-van idaresince bir kalem vergiden başka hiç bir mâna ifade etmiyen anlaşılmaz birer alem olarak kendi başlarına yaşadılar.

Aşiretleri kendi hallerine bırakmak, hatta reis ve ağalarının aşiret üzerindeki nüfuzlarını takviye etmek ve onları ağalar ve beyler vasıtasile Hükûmete bağlamak gerek birbirleriyle ve gerek meskûn halk ile aralarındaki ihtilâf ve münafaretleri beslemek ve idame etmek idarei mutlakanın başlıca siyaseti idi. Eski ve yeni Osmanlı idaresinin bütün kanunları, fermanları ve fetvaları aşireti, ağalığı, beyliği, tıpkı asrımızda bir komün idaresi muhtarlığı ve belediye reisliği şeklinde görmüş ve tanınmıştır. Meşrutiyetin ilânından ve Balkan harbinden sonra Dahiliye nezaretine merbut muhacirin idaresinin faaliyeti arttı. 1329 senesinde aşiretler umuru da muhacirin idaresinin vazifeleri meyanına alındı.

Balkan harbinde ve Umumî harpte istilâya uğrıyan memleketler halkından hicret ve iltica edenlerin barındırılması için günü gününe acil tedbirler almak mecburiyeti Devletçe esaslı bir iskân siyaseti takibine imkân bırakmadı:

Lozan sulhunun aktini ve Cümhuriyetin teessüsünü müteakıp muhacir, mübadil, mülteci ve harikzede yüz binlerce halkın sevk, iâşe, iyva ve iskânları zarureti karşısında ihdas olunan Mübadele, İmar ve İskân vekâleti ve bilâhare İskân müdüriyeti umumiyesi geçirmiş oldukları felâketler itibarile muhtelif sıfat ve isimleri taşıyan bu vatandaşlara evvelâ aileleriyle birlikte hayatlarını sıyanet edecek tedbirlerle yardım etmek saniyen zarar ve ziyanlarını bir dereceye kadar telâfiye medar olacak kanunî tertipleri tatbik eylemek yolunda yıllarca uğraştı ve sekiz sene süren mübadele, teffiz, temlik işlerinin intacı hakkında geçen sene Büyük Millet Meclisinin kabul ve tasdikına iktiran eden

1771 numaralı kanunun tatbikatile bu işlerin de katî tasfiyesi tam bir senede ikmal edildi.

Bu dokuz yıl zarfında Cümhuriyet Hükümetin ce hal ve tesviyesine muvaffakiyet elveren dahilî, haricî bir çok meselelerden sonra normal bir sistem tahtında millî bünyemizi korumağa, sağlamaştırmağa mütecanisleştirmeğe ve millî harsımıza ve muasır medeniyete daha ziyade intibakları matlup olan nüfus kütleleri üzerinde müsmir bir surette Devlet eli ile işlemeğe Türk nüfusunu kemiyet ve keyfiyetçe inkişaflandırmağa müteveccih bir nüfus siyaseti takip ve tatbıkına sıra gelmiştir.

1927 umumî nüfus tahriri, takibi muktazi nüfus ve iskân siyasetinin esaslarını tesbit için kıymetli adedî malûmatı vermektir. Vatanın nerelerinde ne nisbet ve keyfiyette nüfusa ihtiyacı ol- asgarî 2 azamî 147 arasında tehalüf etmekte ve vkesafeti kilometre başına muhtelif vilâyetlerde duğunu göstermektedir. Memleketimizde nüfus asatî kilometre-murabbana 18 adam isabet eylemek- tedir. Millî istihsali artırmak ve kıymetlendirmek için mevcut nüfusumuzu hem hariçten gelecek ırkdaş- larımızla artırmağa, hem de dahilde üreyip türemek imkânının münselip olduğu dar maişetli muhitlerden kurtarılarak arazisi geniş mntakalarda ırkı kuvvetlendirecek ve iktisadî refahı artıra- cak sahalara nakledilecek vatandaşlar arasındaki fazla tevellüdatla ve sıhî şeraiti uygunsuz olan yerlerden kurtarılarak müsait mahallere kaldıracak nüfus kütleleri arasında vefiyatın azalması ve topraksız halkın toprak sahibi edilmesile inkişaflandırmağa ihtiyaç vardır. Yürüklerin ve aşî- retlerin seyyar halden mukim hale getirilmeleri de ziraî ve sınaî istihsali artırmağa ve mahsulât ve masnuatı meskûn hayatta ihtiyacı tekemmül edenkütleler arasında revaçlandırıp kıymetlendirmeye medar olacaktır.

Bu suretle iskân işi haricî ve dahilî iki safha arzeyler ve dahilî iskân safhası temdin ve temsil, memleketin muhtelif coğrafî, iklimî, iktisadî şartları haiz mntakalarda nüfus kesafetlerini tanzim ve tevzin hususlarını da tazammun eder.

Bu maksatları temin için merbut iskân kanunu projesile millî nüfus siyasetimizin esaslı, ilmi ve uzunca bir devre zarfında muttariden tatbıkı mümkün olacak ve hile ameli bir programa istinat et- mesini istihdaf ediyoruz.

Millî hars ve medeniyetimize temessülü matlup olan nüfus kütleleriyle temsil kudretini haiz olan nüfus anasının konuş vâzîyetleri ve iskân ve ikameti gerek maddî şerait, gerek millî bünyemizin korunması noktasından mahzur olan mahallerin ayrılması lüzumu nazara alınarak memleket dahi- linde 1, 2, 3, 4 numaralı iskân mntakalarının İera Vekilleri Heyeti kararile tesbiti ve bir numaralı mntakalara Türk nüfusunun teksifi, iki numaralı mntakalara temsili matlup nüfusun nakil ve iskân, 3 numaralı mntakaların hariçten gelecek ve kudreti maliyeleri muayyen haddin fevkinde olan Türk muhaciri için serbestçe iskânlarına tahsisi 4 numaralı mntakalar da iskân ve ikametini için Meclisten salâhiyet istihsali teemmül olunmuştur.

Haricî iskân safahatı cümlesinden olarak hariçten gelecek muhacirlerin sıhî, içimai, medenî ve harsî evsafa müsteniden kabul şartları ve tescil muameleleri tesbit ve kabul edilmeyecek olanlar hak- kında hükümler tasrih edilmiştir.

Dahilî iskân safahatı cümlesinden olarak çingene, göçebe, yürük ve aşîretlerin iskân şeraiti derpiş olunmuş, aşîretlerin hükmî şahsiyetleri ve şimdiye kadar muhtelif şekil ve namlar altında müktesep hak halini almış olan aşîri teşkilâta ait her türlü müddeiyatı selp ve ilga edecek hükümler lâyi- haya derç ve cemedilmiş ve bunların filen ve maddeten inhilâlini temin edecek tedbirlerin tatbıkı için Hükûmete salâhiyet alınması istenmiştir.

Yine dahilî iskân safahatı cümlesinden olarak ana dili Türkçe olmıyan nüfus terakümünün menine ve mevcutlarının dağıtılması şekillerine ve bu suretle hars vahdetinin korunmasına ait ted- birlerin ittihaz ve tatbıkı için Hükûmete kanunî salâhiyet alınması düşünülmüştür. Bu meyanda ecnebinin köylerde tesisi ikamet edememesini ve şehir ve kasaba hudutları dahilinde ecnebi nü- fusu adedinin umumî nüfus yekûnunun % 10 unu tecavüz eyleyememesini mutazammın hükümler ted- vini ile millî bünyemizin korunması derpiş edilmiştir.

Gerek hariçten gelecek muhacirlerin gerek dahilde nakledilecek vatandaşların sevk, işe ve iskânlarına ait şerait şimdiye kadar cereyan etmiş muhtelif tecrübelerden istifade edilerek ve sene- lerdenberi yekdiğerini tadil eden iskân mevzuatının noksanları üzerinde işlenerek tesbit kılınmış-

tır. Bu suretle âdi iskân, borçlu iskân ve teffizeait kanunî şekiller tasnif ve tasrih edilmiş bultün-maktadır.

Yeni tesis edilecek köylerde müşterek ihtiyaçlara ait hükümler eski mevzuatımıza nazaran daha mütekâmil nıkatı cemetmek üzere tedvin kılındı.

Muhtelif mntakalarda yerleştirilecek olanlara temin edilecek olan yardımlar askerî muamelât ve malî muafiyet bu hususlara ait mevzuatımızla mütenazır olarak tayin ve tasrih edildi.

Yeni yurtlarına yerleşecek olanları istihsal hayatında takviye için iktisaden yapılacak olan yardımlar bilhassa dahilî iskân faaliyetini ve memleketimize hariçten gelecek olanların rağbetini artıracak mahiyettedir. Bu suretle müstahsil hale gelenlerin iskân vaziyetlerinin istikrarını ve bilhassa dahilde nakilleri icra edilenlerle iskân edilen yürüklerin ve aşiretler efradının tamamen mazi ile alâkalarını keserek bütün emellerini kendilerinin ve yetiştirecekleri nesillerin istikbaline bağlamalarını temin için mecburî ikamete, mukayyet tasarrufa ait hükümler daha kuvvetli müeyyedelere raptolunmamıştır.

Yukarıda tafsilâtı zikrolunan ve bütün esasat ve teferruatı belli başlı bir Devlet işi mahiyetini arzeden iskân temsil ve temdin faaliyetlerinin tanzimi ve idaresi merkezde ve taşralarda işin ehemmiyetile mütenasip keyfiyetçe kuvvetli ve kemiyetçe tasarruflu teşkilâta vabeste olmak itibarile merkezde alâkadâr vekâletlere ve malî müesseselere mensup erkân ile vukuf ve ihtisaslarından istifade edilecek zevattan mürekkep bir merkezî iskân komisyonunun bütün iskân işlerine teknik noktadan nâzım olması vazifedar Devlet devair ve şubatının mütekâsif ve mütemerkiz surette iştiraki mesaisine hâdim bulunmuş, taşra teşkilâtının da her hangi bir sahadaki iskân faaliyetinin arzedeceği ihtiyaca göre tesbiti için Meclisten salâhiyet alınması zarurî görülmüştür.

İskân işleri şimdiye kadar geçirdiğimiz tecrübelerde olduğu gibi fevrî olmayıp program daire-sinde işlemesi derpiş olunduğuna göre Devlet bütçesinden bu husus için ihtiyar olunacak fedakârlığın mukannen asgarî bir miktara bağlanması ve bu miktarın bütçe temevvüçlerinden binnisbe masun tutulması zarurî görülmüş ve verilecek tahsisatın işin hususiyetinin istilzam ettiği şekilde Ziraat bankası eli ile devri sarfı ve Hükümetçe imkân bulunduğu surette iskâna ait uzun vadeli taahhütlere girişebilmek üzere kanunî salâhiyet istihsali muvafıkı mütalea olunmuştur.

Diğer teferrüata ait hükümler kanununun tatbik suretlerini mübeyyin olmak üzere tanzim edilecek olan nizamnameye bırakılmıştır.

Merbut lâyiha meriyete girdiği takdirde 1771 numaralı katî tasfiye kanunu ile 716 numaralı borçlanma kanununun hükümleri mahfuz kalmak üzere yekdiğerini tadil ve itmam eden ve muhtelif me-tinlerde dağınık halde bulunan bilcümle iskân mevzuatı kaldırılmış ve iskâna ait bütün kanunî hükümler bu kanunda toplanmış bulunacaktır.

Tatbikatı uzun zamana ve muttarit mesaiye mütevakkıf olmakla beraber Türk millî hars birliğinin işlene işlene tekâmülüne ve Türk vatanında istihsalin unsuru âlisi olan nüfusun kemiyet ve keyfiyetçe inkişafına hâdim olacağına kuvvetli ümitler bağliyerek kanuniyetini teklif ve takdim eylediğimiz lâyihanın dördüncü Büyük Millet Meclisinin müzaheretkâr ve isabetkâr tetkik ve tadillerinden de kuvvet alarak nafi eserlerine parlak bir zamime teşkil edeceğine kani bulunduğumuz arz olunur.

İskân kanunu muvakkat encümen mazbatası

T. B. M. M.
İskân kanunu lâyihası
Muvakkat encümeni
Karar No 6
Esas No. 1/335

27 - V - 1934

Yüksek Reisliğe

Bu kanun niçin yapıldı?

Doğudan başlayan büyük akımla batıya doğru Türk soyunun yayılışı, bütün dünya için eşi bulunmaz bir iyilik olmuştur.

Bu göç 8 günden başlayarak ardı arası kesilmemek üzere binlerce yıl sürmüş ve her akın karanlıklara bürünmüş olan batı toprakları üzerinde yaşayan soylara ışık ve uyanıklık getirmiştir.

Orta Asyada iç denizlerin, ırmakların, çayların çekilip kuruması ve kum dalgalarının ucu bucağı olmayan yerleri doldurması ortaya çıkan bu akın, bütün göçleri batıya iki yoldan yürütmüş idi. Bu göçler Avrupa, ön Asya ve Afrikayı kaplayarak bugünkü medeniyetin temellerini kurmuşlardı. İşte ilk göçenler bu Türklerdir.

Türklerin ana yurttaki varlıklarını korumak için dört çevreye yayılmaları da rastgele bir iş değildir. Bu akın hangi sınırdan ve hanki ülkede durmuş ise orada bir topluluk yaşayışı uyardırır ki işte ana yurdumuz olan Anadoluya ilk göçen atalarımızın yerleşip yayılmaları medeniyet için çok eşsiz bir iyilik olmuş ve yer yüzüne bu medeniyet Anadolu'dan yayılmıştır:

Şurası çok açık olarak görülür ki eihan tarihini kendi tarihile kurmuş olan Türk soyu, bütün bu batıya doğru yönelişinde yalnız bir şey gözetmeden vazgeçememiştir: Efendi yaşamak!

Bu, Türk soyunun özlü ve köklü yaradılışında yer etmiştir. Her şeyi veren Türk, iki şeyi vermemiş, onu elinden yitirince hiç durmadan, her engeli her önüne çıkarıp devirerek ona ne değere olursa olsun yetmiş ve almıştır. Türk bir gün için beyninden şu düşüneyi çıkarmamıştır: Tutsak ve buyruk altında yaşamamak.

Bu yalnız hakanlıklar kurduğu günlerde değil ta orta Asyada yaşarken de böyle idi, bu akımdan bu güne kadar da böyle gitmiştir. On binlerce yıllar içinde bir çok sarsıntılarla öz beyliğini kaybederek başka soylar boyunduruğu

altında kalmak zorluğuna düşmemiş değildir. Ancak hiç durmadan silkinip kalkmayı, bir soyluk göz önünden kaçırmamış ve böylece ezildiği yeri bırakarak ötede yine hakanlık kurmuştur. Bu yürüyüş, İsa doğumundan altı bin yıl önce başlayarak bu güne kadar böyle gelmiştir. Sonra Türkün bir başka ve özlü gücü daha vardır ki yerleştiği yerde parlak bir medeniyet kurar, çabuk ürer ve üreyince de ateşli ülkü eri olduğu için ileri atılır, ülkeler açarak dört çevreye yayılır ve her yayıldığı yere medeniyet ışığı götürür. İşte (Milletler kapusundan) girerek on bin yıldanberi, tarih, bu büyük milleti hep bu serpiştirmek işile uğraşırken buluyor. Bu yürüyüş, önüne kattıklarını ite kaka ileri sürerek çok yerlerde onlarla karışarak çok yerde onları eline alarak böyle sürüp gitmiştir. İşte Türk soyundaki öz benlik sevgisi, bu göçebe yaşayışının çok yerde bu güne kadar bu yönden yürüyüp gitmesini ortaya çıkarmış ve bu gün gördüğümüz Türkmen, Yürük gibi oba ve oymaklar böylece kalmıştır.

En son Anadolu içinde kurularak Trakyadan Tuna, Vistül kıyılarına yayılan Osmanlı imparatorluğu irkilmeğe başlamıştır. Bu gerilemiş oralara yayılanların adım adım ana yurda dönmelele yeni bir göç işi çıkmıştır. Aşağı yukarı üç yüz yıla yaklaşan bu ana yurda dönüş ve toplanış daha önce bir düzen içinde, bilimli bir yolda olamamıştır. Oralardan Türklerin bu geri dönüş işine ise, artık ileri atılış gücünü yitirerek irkilen Osmanlı imparatorluğu, hiç kulak asmamıştır. Hele Moskof ve Avusturya savaşlarından sonra göçenler, Anadolu ve Trakyaya doğru gelirken üst üste ve kendi isteklele şurada burada yurt tutmak üzere rast gele bırakılmış, onların şu dönüş ve yer tutuşuna bağlantılık gösterilmemişti. Ancak Kırım savaşından sonra dırki (Muhacirin idaresi) kurularak bu işe Hükümet el koymuştur. Ancak bu muhacir işi çok çetin olmakla beraber yur-

dundan ayrılmış olan bir kalabalığı kendisine yabancı gelen bir yere yerleştirmenin neler istediğini azıcık düşünmekle anlamak kolaydır. 1877 den beri Bulgaristandan, Romanyadan, Sırbistandan, Yunanistandan, Rusyadan ve daha başka ülkelerden akıp gelenlerin Türkiye ülkesinde hiç bir düşünceye bağlı olmayarak geliş güzel yerleştirilmeleri türk kültürü için ne kadar acıklı bir iş olduğunu son kurtuluş ve kalkınmış savaşlarında içinden anlamadık kimse kalmamıştır. Hele büyük akından sonra yurtlandırılmayarak Yürük, Türkmen denilen katıksız Türklerin başı boş kışlak ve yaylaklarda gezenti kılığında bırakılmaları bu yiğit ve güçlü Türklerin öz soy kardeşlerine ve bunların onlara verebilecekleri sağlamlık, duygu ve düşünce de uyanıklık yönünden çok, pek çok eksiklikler olmuştur. Gelenleri hemen geçinecek ve yaşayacak düzliğe getirerek onları Türk- lüğün büyük varlığı içinde eritip benliklerini Türk benliğine katmak gerekliliği, yok olan Osmanlı imparatorluğunu bir gün için düşün- dürmüş bir iş değildi.

Doğu sınırlarında dönüp dolaşan gezici oymakları ise, (İskân aşair) idaresi hiç düşün- medi. Muhacir yerleştirme işi sade insan ço- ğaltmak işi değil iken o idarenin düşündüğü bundan bir adım bile öte geçmemiştir. En con (Ümmetçilik) düşüncesi Türk varlığında to- planacak kültürlü ve ülkülü yurttaşları değil bir inanda bulunması istenilen değişik dilli ve değişik ülkülü ve düşünceli insanları iste- diği içindir ki bu yurttan yer tutmuş olanlar Türke hep aykırı gözle bakmışlardı. Hele dinde bir dilde ayrı yapmacık Osmanlıların balkan ve cihan savaşlarında, ona her şeyini vermiş ve onu bir kardeş, bir yurtdaş gibi görerek kendi- sinden hiç ayrı tutmamış ve Devlet yanında en yüksek kata kadar çıkmış olan Türke ne kö- tülükler yaptıklarını görmemekle ne kadar yerin- diğimizi unutmamak, yurdumuza gelen dinde bir ve dilde ayrı olanlar, uçmakları imrendiren en güzel yerlere yerleştirilmiş olmakla beraber bir çok eşi bulunmaz verimli toprakları bunlara dağıt- mada bir kötülük sezilmemişti. Bu yerleştirme ve dağıtmada yerli Türkler gelenlere bin bir türlü yardım ederek onlara göçmenin güçlüklerini unutturmağa çalıştıkları gibi ellerinden gelen her türlü iyiliği yapmaktan da bir gün için vaz geçmiş değil idiler.

(İslâm camiasında) olan bu göçenlerin bir çoğu Türk soyu ile inanda birleşik idiler. An- cak bir gün için Türk kültürüne girmemişler idi. Hep kendi türe ve göreneklerine bağlı kal- makla beraber işin en kötüsü de artık yirminci asrın yüksek sesle istediğini anlatmasına yol ol-mayan dil lehçelerini de bırakmamışlardı. Bun- ların dilleri, oba dilini bir adım öteye geçmemiş ve işlenmemiş dil olduğu gibi bunu bırakmamak- ta kendileri ayak direyip durmuşlardır.

Muhacir yerleştirmede gözetilmesi gereken işlere böylece yer vermeyen yok olan Osmanlı İmparatorluğunun kötü gidislerinden birisi de yalnız bu yığılıp gelenleri şuraya buraya oturt- mak veya kedi kendilerine yer bularak otur- mak yüzünden ortaya çıkan yakışıksız işlerdir. Bu gelenler üzerinde Devlet buyuruğunun gevşek ol- ması bu karışıklığı ortaya çıkarmıştır. Bu güne kadar muhacir işleri için konulan kanun lar, emirler, nizamlar, talimatlar muhacirlerin yollu ve yordamlı yerleştirilerek bunları eksik- siz Türk varlığına katamadığı gibi Devletin de bu yüzden çektiği güçlüğü ortadan kaldırma- mıştır.

En son Lozan andı ile Türk Cümhuriyeti ülkesine getirilenlerin böyle bir kalabalıklıkla içe- ri alınması işi Hükûmeti bu muhacir işine sıkıca bağladığı gibi büyük yararlı kanunlar ve ta- limatlar yapılmasına da yol açmıştır. Bir çok sarkan yerleri olmakla beraber şurasını çok sevinerek söyleyebiliriz ki böyle yüz binlerce toplu olarak yurda alıpta eldeki bütün ek- siklere karşı yine oldukça düzenli bir yolda yerleştirmeyi ancak Cümhuriyet Hükûmeti ba- şarabilmiştir.

Bununla beraber bütün bunlar göz önüne alınarak şimdi ana yurt dışında kalmış soydaş- larımızı artık içeri almak ve şu geniş toprakla- rımız üzerinde onlara yurt tutturmak tavrı gelince işin kılığı çok değişmiş ve eldeki ka- nunlar bu büyük işi eksiksiz başaracak bir yol- da olmadığı için dört yanını düzeltip topar- layacak bir kanun yapılması gerekli görülmüş- tür.

Bu gün yurdumuzda (762 736) kilometre murabbat toprak ve on yedi milyon nüfus bu- lunmaktadır. Kilometre murabbana (22,3) nüfus düşüyor.

Yurdumuzun şöyle böyle üçte biri dağlık ve çorak olup üçte ikisi çiftçiliğe elverişli bu-

lunmaktadır. Verim kabiliyeti bu üçte ikide her yerde bir değildir. Her yerde bir olmamakla beraber nüfus kesafeti de verim kabiliyetlerine göre meydana gelmemiştir.

Doğu Karadeniz boylarında nüfus kesafeti - Dağlık ta olmasına rağmen - (68) ve batı Karadeniz boylarında (32) dir. Kesafet Marmara havzasında (35), Trakya'da ve Çanakkale vilâyetinde (25), Gediz ve Menderesler havzasında (38), Orta anadoluda (22), Akdeniz havzasında (18) ve Gavur dağlarıyla Fırat arasında (Malatya, Maraş, Gazi Antep vilâyetlerinde), (22), Birinci umumî müfettişlikte (11) ve doğuda (Erzincan, Gümüşane, Erzurum ve Kars vilâyetlerinde) (15) tir.

Görülüyor ki memleketin en kesif kısmı doğu Karadeniz mntakası Ordu, Giresun, Trabzon, Çoruh vilâyetleridir). Düz yerleri çok az olan ve hemen dik sırtları işlenen bu vilâyetlerde halkın istifade edebildiği topraklar yerin yarısını dahi tutmamaktadır. Öteki yarısı ya Devlet ormanı veya yalçın taşlık ve sarp dağlıktır.

İstifade edilen toprağa göre burada kesafet kilometre murabbama 136 dan fazladır. Sulaklı vadisi gibi bazı kısımlarında ise kesafet kilometre murabbama (254) adedini de geçer Aynı zamanda buralarda topraktan istifade sırf insan koluna inhisar etmiştir. Hayvan ve makina kuvvetinden istifade asgarî derecededir.

Memleketin doğu Karadeniz mntakası gibi iç Anadolu mntakalarında da yer yer çok kesif sahalara tesadüf olunur. Muhtelif sebepler ve hele kuraklık dolayısıyla sulak vadilerde insanların fazla kesafet yaptıkları göze çarpar.

Yurdun doğu Karadeniz havzasından başka yerlerde çiftçilik bakımından topraklarımız verim kabiliyetlerine göre tam kesafetini bulmamıştır.

Birinci umumî müfettişlik mntakası mevcut ve nüfusun en az iki katını ister. Bilhassa Murat havzası ve Van gölü etrafı bom boştur.

Kars vilâyeti, Erzurum ve Erzincan vilâyetleri de nüfusa muhtaçtır.

Akdeniz havzası verim kudretine göre daha hayli nüfus çekebilecektir. Bilhassa zeytincilik ve fıstıkcılık ve meyvacılık ihyasıyla dağların etekleri ve üzerleri de birer mamure haline girebilir.

Verimdeki tenevvüü ve kudreti çok olan Menderesler ve Gediz havzaları henüz dolmuş sa-

yılamaz.

Trakya'da bu gün kesafet (25) tir. Halbuki Balkan harbi önünde bu kesafet (48) bulunuyordu. Bu gün nüfusunun yarıya yakın miktarını kaybetmiş bulunan bu mntaka, daha Balkan harbi önünde o eski kesafeti zamanında bile, yarım milyon muhacir yerleştirilmeğe elverişli görülmüştü. Buradan daha dağlık olan ve Türklerle meskûn bulunan Garbî Trakya'da nüfus kesafeti bu gün (103) bulunmaktadır.

Orta Anadoluda boş yerler haylıdır. Ancak kuraklık tehlikesi içinde bulunan bu kısımda sulama tertibatı yapılmadıkça isabetli yerleştirmeler yapılmış sayılamaz. İki bir yüz gösteren ve bazan yerlilere de gücü düşündüren kuraklık burada yerleştirmeler birinci derecede göz önünde tutulması lâzımgelen bir âmil bulunmaktadır. Bunun için buralarda yapılabilecek yerleştirmelerde yerleştirilenlere en az geçim verecek miktarda sulak toprak vermeyi düşünmek mecburiyeti vardır.

Memleketimizde Karadeniz, doğu mntakasından hiç başka bir yerde toprak darlığı yoktur. Bilâkis çok yerlerde daha hariçten kol gelmesine ihtiyaç vardır.

Bu görüş sırf çiftçilik bakımından olup sanat ve ticaret bakımından da yurdumuz tetkike değer. Ancak dışarıdaki soydaşlarımız çiftçi olduklarından bu bakımdan da işi eşelemek zait görülmüştür.

Ötede boydan boya uzanan boşluğu doldurmak, bu verimli toprakların altını üstünü işlemek, kurulmuş ve kurulacak olan şehir, kasaba ve köyleri bir birine bağlayacak yollar yapabilmek ve en son Türkün insanca yaşamak hakkını kendisine vermek için muhacir getirip yerleştirmenin daha geniş ve bilgi yolunda yapılması gerektir.

Yapılacak Osmanlı topluluğunun bir gün için Türke vermediği bu geniş soluk almayı, Türkiye Cumhuriyeti kendisi için en yüksek, en değerli ve en büyük bir amaç yapmıştır. Bu yolda olanca gücü ile çalışması yüzünden - Osmanlı yapacak topluluğu arasında bin bir sıkıntı çekmiş olan - bu büyük millete yakışan her eyi ve yararlı işi Cumhuriyet yapmak istemiştir. Osmanlı İmparatorluğu Türkü, başka soylar kazanana çalıştırarak onu yükseltmeyi kendisine ve yaşatmak istediği gemsiz buyrukçuluğuna nasıl bir çürük temel edinmiş idise Türkiye

Cümhuriyeti de bütün olgunluğunu Türk varlığından alarak onun dışında hiç bir şey görmemek üzere öz benliğini milletine dayamakla yükselmektedir. Bunun içindir ki Osmanlı İmparatorluğu, değişik ve çetrefil dil söyleyenlerin içinde çalışkan içi dışı ayrı kalmış kümeler kılığındaki insan kalabalıklarının birbirini anlamamaları ve anlaşılamamalarında nasıl kendi eğri yaşayışını korumak istiyor idise Türkiye Cümhuriyeti de ancak gönül ve kafa birliği ile dil birliğini göz önüne alarak bir soyun tek çocuğu saydığı Türklüğün iç ve dış güçlerini biletip yükselterek her şeyi ancak bu büyük Türke bağlamayı kendisine ülkü ve amaç yapmıştır. Bunun içindir ki encümenimiz, üzerinde işlediği bu kanunda işte bu çok derin yer üstünde bütün varlığı ile uğraşarak şaşmaz ve yanılmaz bir duruşla durmuştur.

Bu kanunu yapmaktaki temel de bu düşüncedir. Yalnız mahacir getirerek yerleştirmek düşüncesi bu kanunda yer tutmuş değildir. Burada en canlı ve köklü düşünce yapılacak iş, yerleştirmenin bilgi yolunda yapılmış olması ile beraber binlerce yıldan beri dönüp dolaşan dağınık Türkleri topraklayarak artık bu göçebe yaşayışına bir son vermek ve kültür işini kökünden kesmek için buraya açık ve kestirme kurallar konmuştur. Ötedenberi Türk kültürüne uzak kalmış olanların ülkede yerleşerek onlara Türk kültürünü benimsetmek için Devletin yapacağı işler bu kanunda açıkça gösterilmiştir. Türk bayrağına gönül bağlamamış iken Türk yurttaşlığını, kanunun ona verdiği her türlü hakları kullanmakta onları, Türkiye Cümhuriyeti uygun göremezdi. Bunun içindir ki, bu gibileri Türk kültüründe eritmek ve onları Türk oldukları için daha sağlam yurda bağlamak yollarını bu kanun göstermiştir. Türkiye Cümhuriyeti Devletinde, Türküm diyen herkesin bu Türklüğü Devlet için belli ve açık olmalıdır. Burada Devlet, hiç bir Türkün Türklüğünden bir soluk işkillenmek istemez. Yalnız devletin kanunlarından her türlü koruyuculuğu ve yararlığı görerek her Türk gibi yurdun bütün iyiliklerini kazançlarını, verimlerini bol bol almakla beraber Türk duygusunu taşımaz gibi durmak işini bu kanun kökünden kesip atmıştır. Türkiye Cümhuriyeti bütün bunların nereden geldiğini araştırarak bu kanunla uygunsuzlukların hepsini ortadan kaldır-

mıştır. Bunları Türk Büyük benliğinde yerleştirip eriterek bir kardeş ve yurttaş varlığı yaratmak istemiştir. Bunun için de bu kanunun temeli ne gelişi güzele, ne de bana göreler üzerine kurulmuş değildir. Burada en sarsılmaz temel kökünü yaşamak bilgisinden alarak kurulmuş olan yurt bilgisidir ve kanun yalnız bunun üzerine kurulmak istenilmiştir. Bunun içindir ki: Devletin düşüncesi yalnız muhacir getirip yerleştirmek olmadığını başlangıçta anlatmıştır.

Bu kanun şu düşünceler üzerine kurulmuş olmakla beraber bu günlerde dışarıdan yurdumuza soydaşlarımızın gelmekte olması sebebiyle encümenimiz Yüksek Meclisten (Bunun tercih ve müstaceliyet) dileği ile görüşülmesini isteyecek Yüksek Reisliğin yüce katına sunmuştur.

Başlangıç

Madde : 1 - 2

Birinci maddenin nüfus oturuş ve yayılışı göz önüne alınarak bunu da ancak sağlam ve sürüp gidecek bir programa bağlaması küçük ve dar düşünceler önüne geçerek düzenli bir yolda bu işi başarabilmek istemesinden ileri gelmiştir.

Demek istiyor ki: Henkesin kendi düşüncesine uygun olarak veya gelişi güzel yurdun neresinde olursa olsun irkeklenerek bir yuva kurmasına, daha açığı darıma dağınık yerleşmelerine Devlet göz yumuyor. Bu madde Hükümetin teklifi gibi bırakılmıştır.

İkinci maddeye gelince: Hükümet teklifinde Türk ülkesini, yerleştirme bakımından, dört türlü mntakalara ayırmış işe de encümen ikinci ve üçüncü mntakaları bir gördüğünden bu ikisini birleştirmiş ve birini ötekile karıştırarak her mntakaya kimlerin ve ne yolda yerleştirilmesi gerek ise o yolda hükümler koymuştur. Devletçe bir çok siyasî, askerî düşüncelerle yalnız Türk kültürlü nüfusun üşmesi istenilen yerler vardır. Hiç işkilimiz yoktur ki Türk yurduna geçenler büyük Türk varlığına karışarak Türkiye Cümhuriyeti yurtdaşı olmak üzere gelirler. Ancak şu gelişin nerelerden ve ne gibi değişik kültürlü değişik Devletler arasından geldiği göz önüne alınmak birinci dizide düşünülecek bir iştir.

Burada ekim (kültür) başta gelir. Sınırlardan içeri girenlerin hepsi Türk kültürü ile yetişmiş olmadığı bin bir örneklerle ortada görü-

nüp duruyor. Daha ileri gitmeyerek yalnız bin sekiz yüz yetmiş altı yıldan sonrakileri ele alırsak yok olan Osmanlı İmparatorluğunda gelip yerleşen değişik dilli ve değişik kültürlü olanlar inanda yerli türklerle birleşik iken bile bunları ayırt edilemeyecek gibi türk kültüründe yoğurulduklarını söyleyemeyiz. Bunu türk kültürünün yetiştirici, yükseltici ve yerleştirici gücünün düşüklüğüne veremeyiz, Bu gelenleri, türk kendi topluluğu içine almış iken ve hemen pek çoğu da türk dilini konuşurken bile türk kültürünü, türk duygusunu bilimli olarak taşımaktan sekmişlerdir. İşte bunun içindir ki geçmişte denenmiş olanı bir daha denemek gibi zararlı bir işe girişmekten ise bunu kökünden kesip atmaya isteyen bu madde ile Devlet bu gibi yurda gelenleri ta türk kültüründe eyice eriyip büyük Türklük içinde hamur oluncaya kadar gözü önünde tutmak istemiştir. Bu maddenin kökü buradadır.

Ancak yıllar geçipte artık türk kültüründe yoğurulmuş ve bir kaç kuşak sonra evlenme ve bir birine kaynaşma yolile ayrılık kalmamış oluncu nüfus yayılım mntakalarında değişiklik yapılması zarureti hâsıl olacağından bu değişikliklerin yapılmasını, İera Vekilleri Heyeti kararile, Dahiliye vekâletine bırakılmıştır.

Bölüm : 1

(Madde : 3 - 7)

Şimdiye kadar bir türlü topluca anlatılmayan muhacirin ne demek olduğu açık olarak bildirilmiş ve muhacir ile mülteci arasındaki ayrılık gösterilmiş olmakla beraber muhacir gibi gelmiyerek Türkiyeye gelip sığınmış olan bir kimsenin yurt tutarak yurttaş olmak istediği gün onun da muhacirliğe geçeceği ve muhacirlere ayrılan hakları alacağı gösterilmiştir.

Dördüncü madde: Hükümetin teklifinde siyaset devrinde firengilerin ve cüzamlıların ailelerle birlikte kabul edilmemeleri istenilmiş ise de bir ailede birinin hasta olması yüzünden ötekilerin alınmaması doğru görülmemiştir. Bunun için bu gibi bulaşık hastalıklı olanlar doğrudan Devlet hastanelerine gönderilir, orada parasız tedavi edilirler esası konulmuştur. Mahkûmların kabul edilmemesi esası da çıkarılmıştır. Hükümet bütün Çingenerin kabul edilmesini de teklif etmiş ise de Balkanlarda ve hu-

susile Bulgaristanda yaşayan Müslüman Çingenerler vardır. Bunlar Türkçeden başka dil bilmezler. Bulgarlar ise Çingenerlere siyasi hak vermek istemediklerinden pek çok Çingene olmayanlara da bu adı takarak siyasi haktan mahrum bırakmışlardır. Bulgaristanda Çingene denilen bu çalışkan insanlar, hayvancılık, ziraat ve ziraat sanatleri işlerinde çok ileridirler. Bu güne kadar bin bir işkence gördükleri halde Türklüklerini bırakmamışlar ve onunla iftihar etmişlerdir. Bunlardan oturucu olanların alınması ve yalnız gezginci olanların alınmaması daha yararlı görülmüştür.

Beşinci madde olduğu gibi bırakılmıştır.

Muhacirler geldikten sonra tabiiyete girme işleri daha kestirme bir yoldan yapılmak için altıncı maddeye esaslar konmuştur. Yalnız bu gün yürümekte olan vatandaşlık kanununa göre küçüklerin yurtdaşığa alınmalarına hiç yol yoktur. Bu yüzden bir çokları mekteplere bile giremiyor, zorluk çekiyor. Bunun önü alınmak üzere bunların da Erginler gibi tabiiyetimize alınmaları uygun görülmüş ve vatandaşlık kanununun beşinci maddesindeki son fıkra böylece tadil edilmiştir.

Yedinci maddede de, alınacak muhacirlerin yurt tutmada bağlı kalacakları esaslar konmuştur. Maddenin birinci kısmı Türk soyundan olanlara ait olup bunlar Hükümetten yerleşme yardımı istemedikleri takdirde Türkiyenin her yerinde yerleşmekte serbest bırakılmışlardır. Ancak Hükümetten yardım isteyince Hükümetin göstereceği yerlere gitmeğe mecbur tutulmuşlardır.

Türk ekimine (kültürüne) bağlı olup ta türkçeden başka dil konuşanların Türklük içinde eriyip kaynaşmaları elde edilmek üzere serbest yurt tutmada dahi Hükümetin göstereceği yerlerde yerleşmeğe mecbur edilmişlerdir.

Bölüm : II

Madde : 8 - 11

Dört maddede toplanan ikinci bölüm yurt içinde bir çok sebepler altında bir yerden başka yere yapılacak göçürümlere ve ekim ve idare bakımlarından alınacak tedbirlere ayrılmıştır.

885 numaralı iskân kanununun üçüncü maddesindeki hükümlerin bir kısmını ihtiva eden 8 inci madde Hükümet teklifindeki 6 mcr madde-

nin aynı olup buna yalnız (Huğ, kom ve obaların köyler içine alınmasına) dair bir hüküm katılmıştır.

Hükümet teklifindeki 7 inci maddenin aynı olan 9 uncu madde iki noktada tadil edilerek kabul edilmiştir. Hükümet teklifinde gezginci çingenelerin ve Türk ekimine bağlı olmayan göçebelerin Türk ekimli köylerimize birer aile olarak yerleştirilmesi yazılmış ise de maksat bunların süratle ana dillerini unutmaları Türklerle karışması olduğundan büyük köylerde bir mahallede veya birbirine komşu ve kolaylıkla toplanır bir yerde olmamak şartile oturtulmalarında beis görülmemiştir. Bunların yerleştirildikleri sırada birbirine komşu olmamalarına ve sık ihtilâtlarına meydan verecek surette yakın kalmamalarına dikkat etmek bu maksadı temin edeceğinden serpiştirme yolu muvafık görülmüştür.

Hükümetin teklifinde bu madde hükümlerinin tatbikinde İera Vekilleri Heyeti kararı konmuş ise de bu karar alma zait görülmüştür.

Hükümet teklifininin 8 inci maddesi olan 10 uncu madde anlaşılmakta kolaylık olmak üzere (A, B, C, Ç) bölmelerine ayrılmıştır.

Aşiretin hükmi şahsiyeti, aşiret reisi, bey, ağa ve şeyhliğini ve teşkilât ve teazzuvarını kaldıran (A) bölmesi Hükümetin teklifi veçhile aynen kabul edilmiştir. «Aşiret» tabiri içinde (ulus, boy, el, oymak, oba) gibi köçebe hayat, teşkilât ve taazzuvunun bütün kısımları dahil sayıldığından bu kanunun neşri tarihinden başlamak üzere yurt içinde köçebe taazzuv ve teşkilâtına ait gerek oturak ve gerek köçebe (ne yolda kurulmuş olursa olsun) hiç bir teşekkül ve bu teşekkülleri idare eden hiç bir baş ve heyet kalmayacaktır.

Öz kökü bakımından, siyasi birer teşekkül olan bu köçebe teşkilâtı yurt içinde yaşadıkça her bakımdan (tam bir birlik) kurmak hiç bir zaman kabül olamayacağından bu teşekküllerin kaldırılması yurda yüksek hizmetlerden birisi olacaktır.

Bu kaldırışın filiyatta tam bir tasfiyesini yapmadıkça hiç bir hükmi olmayacağından bunun filen tasfiye usulleri demek olan (B, C, Ç) bölmeleri aynen kabul edilmiştir.

Aşiretlere ait gayrimenkullerin tasfiyesi olan (B) fıkrası esas itibarile Hükümetin teklifi şeklinde kabul olunmuştur. Ancak çok mühim

olan bu tasfiyede usul ve tatbik yolunda bazı hükümler katılması da zarurî görülmüştür. Eski devirlerde mevcut hukuk usullerimizde (hükmi şahsiyet) kabul edilmemiş olduğundan vaktile aşiretlere tahsis edilen topraklar ekseriyetle o aşiretin reisi olan zatler namına kaydedilmiş bulunmaktadır. Şu halde hangi gayrimenkulün aşirete izafetle bu zatler üzerine tescil edilmiş olduğu ve hangi gayrimenkullerin bu zatlerin kendilerine ait bulunduğu işini katiyetle çözmek oldukça güç bir iş bulunmaktadır. Aşiret nam ve hesabına olduğuna dair tapu kayitlerinde veya eldeki vesikalarda bir kayıt mevcut olunca iş kolaylaşırsa da kayitlerin çoğunda böyle bir kayıt bulunamayacağından iş güçlükten sıyrılamayacaktır.

Tapu sicillerinde ve hükümlerde ve diğer vesikalarda aşiret namına bu kayıt olmayınca iş idarî tahkikatla halletmekten başka çare kalmaz. Tahkikattan da işi şahit ifadelerine dayandırmaktan ziyade diğer maddi karinelere dayatmak daha adilâne bir netice verebilir.

Meselâ, bir yaylak veya bir kışlak vaktile bir aşirete yaylak ve kışlak olmak üzere tahsis edilmiş olur.

Aşiret fertleri buralarda yaylayıp kışlamakta ve hatta buralarda yerleşmiş bulunmakta olmasına rağmen bu yerler tahsisten sonra, bir suretle, aşiretin reisi bulunan zatin namına tapuya veya bir fermana veya bir dava dolayısıyla bir ilâma bağlanmış bulunur.

Bu tapu sicilline veya fermana veya ilâma dayanarak bu zatin mirasçuları bu yerleri tevarüs etmişlerdir. Bu varislerden de başkalarına geçmiş te olabilir.

Bu, böyle iken reis olan zat, veya sonraki mirasçuları kendi hesaplarına başkalarından da yerler satın almış veya tevarüs etmiş bulunabilirler.

Şimdi burada bu yerlerden nerelerinin aşiret nam ve hesabına olduğunu ve nerelerinin bu zatlerin kendi malları bulunduğunu ayırmak hayli güçleşecektir.

Bunların tefrikinde yalnız şahadetlere dayanarak katî bir karar almak ta güçtür. İki taraf kendi menfaatleri icabı sürü sürü şahit getirebilecekleri gibi çok kere de daha nüfuzlu olan taraf galebe çalacaktır. Bu itibarla adilâne bir karar almak daha güç olacaktır.

Ancak bu aşiret fertleri hâlâ bu yerlerde

oturmakta veya yaylayıp kışlamakta iseler bu yerlerden başka toprakları da yok ise bu vaziyet şahitlerin ifadelerinden çok belîğ ve çok adilâne olarak bu yerlerin evvelce aşiretin hükmî şahsiyetine tahsis edilmiş olduğunu gösterir.

Bunun için gayrimenkullerin ve bilhassa toprakların aşiretin hükmî şahsiyetine veya zatlara aidiyetini tefrik işinde şahitlerden daha çok vaziyete ve hal karinelerine kıymet vermek daha doğru olur.

Bu düşüncelerdir ki tapu kayıtlarında aşiret lehine kayıt bulunmayan gayrimenkullerin aidiyetini tefrik işi idareye bırakılmış ve valilerin tasdikı bunda son addedilmiştir. Devletin o yerde en çok mutemedi olan ve her türlü tahkik vasıtaları elinde bulunan ve her halde yetişğin bir adam olması lâzımgelen valinin reyî daha isabetli görülmüştür.

(C) bölmesinde Hükümet teklifindeki (Şarkta tegallüpleri anlaşılınları) fıkrası kaldırılmıştır. Tegallübün hudut ve mahiyetini çizmek müşkül olduğundan sui istimale geniş meydan açacağı anlaşılın bu fıkranın kaldırılması daha faideli görülmüştür.

Meveut bulunan aşiret reisi, bey, ağa ve şeyhlerinin kaldırılması bu işin tasfiyesine kâfi görülememiştir. Kaldırılan bir reis, bey, ağa ve şeyhin yerine başka birinin derhal veya daha sonra türemesi her vakit mümkün olduğundan ve bu yeni türeyenleri kaldırmadıkça da bu işi tasfiye kabil olamayacağından bunların da kaldırılmasına dair bir hüküm katılmıştır.

(Ç) bölmesinde Hükümet teklifindeki «iki ev bir köyde birleşmemek üzere» fıkrası yerine «dağınmk olarak» ibaresi konmuş ve bu işlerde İcra Vekilleri Heyeti kararı kaydı kaldırılmıştır.

§

Hükümet teklifinin 9 uncu maddesinin muaddel şekli olan (11) inci madde yurtta «dil, ekim, kan birliği» temin etmek maksadile konan bir maddedir. Bu maddede biri yenilerine ve öbürü meveutlara ve üçüncüsü ecnebilere ait hükümler olmak üzere üç parçadan mürekkep olduğundan anlayışta kolaylığı temin etmek üzere (A, B, C) olarak üç bölmeye ayrılmıştır.

(A) bölmesi yabancı ekimli veya Türk ekimli olupta türkçeden başka dil konuşanların yeneden bir köy, bir mahalle ve hatta bir blok ve-

ya işçi veya sanatçı sınıfı meydana getirmelerini veya birisinin bu yolda bir şey hazırlamasını yasak etmektedir. Bunda Hükümet teklifi aynen kabul edilmiştir.

(B) bölmesi yabancı ekimlilerin veya Türk ekimli olupta türkçeden başka dil konuşanların meydana getirmiş buldukları müstakil köy, mahalle ve blokların veya işçi ve sanatçı zümrelerinin tamamen Türk ekimine ve kanına karışmalarının temin edilmesi hakkındadır.

Memlekette ekim ve kan birliğini temin edecek olan bu kısım çok mühim olduğundan bu hususta Hükümeti kuvvetli salâhiyetlerle tevhiz etmek lüzumlu görülmüş ve Hükümete bu işlerde lüzumunda, toptan olmamak kaydıla, göç ettirmek ve tabiiyetten de düşürmek salâhiyetleri verilmiştir. Aynı zamanda nazik olan bu işin daha selâmetle yürümesini temin için bu husustaki tedbirlerin İcra Vekilleri Heyetinden de geçirilmesi lüzumlu görülmüştür.

Encümen bu bölme üzerinde çok tevakkuf etmiş ve işi çok inceden eşelemiş olup bu hususta çok tafsilâtlı hükümler de koymayı düşünmüştür. Meselâ: Her hangi başka bir dil konuşanlar veya başka ekime bağlı bulunanların yaşadığı kazalarda büyük ve küçük kaza memurlarının ve o kaza vilâyeti âmirlilerinin bu dil konuşan veya başka ekime bağlı bulunanlardan olmasını; çarşı ve pazarlarda, meydanlarda, bütün umumî yerlerde türkçeden başka bir dil konuşulmasını; beş yıl, on yıl, yirmi yıl gibi atamaklı muayyen müddetlerde önce umumî yerlerde, sonra, çatı altında müşterek yerlerde, daha sonra evlerde ve en sonra her yerde türkçeden başka dil söylenmesini yasak etmek ve başka kıyafet taşınmasını, başka âdetleri, başka oyunları, başka türkü ve şarkıları velhasıl başkılığa delâlet eden her şeyi kaldırmak gibi hükümler konmak istenmiştir. Ancak gaye yurttaki bu yurttaşları darılmak ve bizden uzaklaştırmak, olmayıp bilâkis bunları bizlere yakınlaştırmak, ısındırmak ve tamamen içimize almak olduğundan konacak bu umumî hükümlerin tatbikında bazı yerlere uygun gelip bazı yerler için elverişli olmayacağı hesaba katılmış tatbiki nazik olan bu işin yerine, zamanına, gidişine ve lüzumuna göre tedbirler düşünüp yapmasını Hükümete bırakmak daha faydalı görülmüştür. Ancak yurt için, yurtta birliği temin için çok lüzumlu ve hattâ zarurî görülen bu işi

Hükûmetin ihtiyarına bırakmakta doğru görülmeyişinden bu iş Hükûmete mecburî bir vazife olarak verilmiştir. Hükûmet bu birliği temin hususunda lüzumlu her tedbiri mutlak yapmakla mükelleftir. Yurt işlerinin birinci sırasında ve hatta bu sıranın başında bulunan «dil, ekim ve kan birliğini temin işi » her türlü mülâhazaların üstünde tutularak çok dikkat ve ihtimamla işlenmek en yüksek bir yurt borcudur. Hükûmetin bu işi aynı ehemmiyetle derpiş edeceğine kendi teklif ettiği lâyiha da bu hususta hükümler koyması en kuvvetli bir delil olmakla beraber vilâyetlerde iş başında bulunanların bu işi aynı ehemmiyetle telâkki edememeleri kaygusile (46, 47, 48) inci maddelerde ayrıca hükümler konmuştur.

C bölümü ecnebilerin kasaba ve şehirlerde yerleşmeleri şartlarını taşır. Hükûmetin teklifinde ecnebilerin kasaba ve şehirlerin umum nüfusunun yüzde onu nisbetinden fazla olamayacakları hükmü konmuşsa da bu kâfi görülmeyerek ayrı mahalle ve blok teşkil etmeleri de yasak edilmiştir. Köylerde ecnebilerin ikameti köy kanunu ile men edilmiş olduğundan bu hüküm bu bölmeden kaldırılmıştır.

Bölüm : III

Madde : 12 - 25

(1) numaralı mntakalarda yerleştirilecekleri anlatan (12) nei madde Hükmet teklifinin (10) uncu maddesinin aynidir. Yalnız Hükûmet teklifindeki mahkûmların iskânına ait olan onuncu bölme zararlı görüldüğünden kaldırılmıştır.

§

Hükûmetin lâyihasındaki yurdu dört türlü mntakaya ayırmak teklifi tadil edilerek üç türlü mntakaya ayrılmış olduğundan Hükûmet lâyihasındaki (11) ve (12) nei maddeler bu lâyihada (13) üncü maddeye toplanmıştır.

(2) numaralı mntakalarda kimlerin yerleştirilebileceklerine ait olan bu maddedeki hükümler üç kısma ayrılmış birinci kısımda doğrudan doğruya Dahiliye vekâletinin yerleştirmeğe salâhiyetli olduğu kimseler ve ikinci kısımda İcra Vekilleri Heyeti kararile yerleştirilecek kişiler gösterilmiştir. Üçüncü kısımda da Türk soyundan olmayanların köylerde, kasaba ve şehirlerde

ne yolda yerleştirileceklerine dair hükümler konmuştur.

§

14 üncü madde Hükûmet lâyihasındaki 13 üncü maddenin aynidir. Buraya (Yasak olan mntakalara İcra Vekilleri Heyeti kararile yeniden yerleştirme) müsaadesi ilâve olunmuştur.

§

Hükûmet lâyihasındaki (14) üncü madde ihzar edilerek nizamname ve talimatname yapmağa mahsus olan (52) inci maddeye konmuştur.

(15) inci madde muhacirleri, mültecileri, göç ettirilenleri nakletmek ve bunlara yiyecek, içecek, yakacak, giyecek, yatacak vermek işlerine aittir. Hükûmet lâyihasında da aynı rakamı taşıyan madde Hükûmet teklifinden hayli ayrılmıştır.

Muhacirleri, mültecileri, göç ettirilenleri yerleşecekleri yere nakletmek, geniş yurdumuzda en başlı işlerden birini teşkil etmekte ve en çok para yemektir. Her ülkede böyle olmakla beraber daha az geniş yerlerde bu o kadar büyük mevki tutamaz.

Bir yerde başka kollar yerleştirmek demek oranın istihsalâtını ve istihlâkâtını gerek doğrudan doğruya ve gerek dolayisile arttırmak ve bu da nakliyatı çoğaltmak demek olduğundan bunlardan birinci derecede istifade edenlerin başında nakliye vasıtaları bulunmaktadır. Bu bakımdan dar ve geniş bir çok ülkelerde ve bilhassa bütün balkanlarda bütün muhacirlerin ve eşyalarının gerek Devlet ve gerek imtiyazlı şirket nakliye vasıtaları ile nakilleri meccanen yapılmaktadır.

Bazı ülkelerde ise bununla da iktifa edilmeyerek muhacirleri daha çabuk ve daha kolay müstahsil hale girmelerini ve inkişaf etmelerini temin maksadile birinci yılda bütün seferleri parasız yaptırılmakta ve ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci yıllarda da atamaklı tenzilâtlar tatbik olunmakta ve keza naklettirecekleri aşıyalara da tenzilâtlı tarifeler konmaktadır.

Çok geniş olan memleketimizde demiryollarının en büyük bir kısmı ve deniz yollarının da mühim vasıtaları Devletin malı olduğundan ve esasen çok kere ayrı bir masrafı da mucip bulunmadığından bu vasıtalarda muhacirlerden mültecilerden ve göç ettirilenlerden ve eşyala-

rından para almak Devlet kesesinden bir taraftan para alıp diğer taraftan aynı keseğe para koymaktan ve binaenaleyh arada nâzım hesapları kapatmaktan başka bir mâna ifade etmemektedir. Halbuki tatbikatta tahsisat formülleri altında bu iş bir hayli müşküller ve külfetler doğurmaktadır olduğundan bunları ortadan kaldırmak üzere Devlet vasıtalarıyla muhacirlerin, mültecilerin ve göç ettirilenlerin ve bunların eşyalarını parasız nakletmek en doğru bir iş olacaktır.

Nafra vekâletinin gönderdiği Devlet demiryolları umum müdürü ve muavini huzurunda yapılan müzakerede, vekâlet muhacirlerin, mültecilerin ve göçürülenlerin ve gümrükten muaf eşya ve hayvanlarının parasız naklini kabul etmiştir. İktisat vekâleti namına gelen Deniz işleri umum müdürü Bey buna mümasil olmakla beraber meccanen nakline yanaşmamıştır. Ancak yukarıdaki izah edilen vaziyet karşısında encümen bütün muhacirlerin ve mültecilerin ve göçettirilenlerin ve eşya ve hayvanlarının meccanen naklini yurdun ve milletin menfaatine en uygun görmüş ve 15 inci maddenin birinci kısmını buna göre hazırlamıştır.

Nakil işinde muhacirleri ve mültecileri ve göçürülenleri ihtiyaçlı ve ihtiyaçsız diye ikiye ayırmak doğru görülmeyle cümlesinin ve eşya ve hayvanlarının nakli parasız olarak kabul olunmuştur.

Hariçten Hükûmetçe getirilecek olanların hudutlarımıza kadar nakline gelince: Bunların parasız olarak nakline imkân olmadığından bunlar için sınırlarımız haricinde nakliye masrafları Devletçe verilmek mecburiyeti vardır.

Yiyecek, içecek, giyecek, yakacak, yatacak ve tedavi hususunda muhacirler ikiye ayrılmıştır: Bir kısmı hudutlarımıza kendi gelenler; öbürü Hükûmetçe getirilenler.

Kendi kendine gelen muhacirler ve mültecilerle içeride bir yerden diğer yere göç ettirilenler ikiye bölünmüştür. İhtiyaçlı; ihtiyaçsız. Bunlardan ihtiyaçlılar hakkındaki hükümler maddenin (2) inci kısmına yazılmıştır. Bu kısmın B, C, Ç, fıkralarındaki Hükûmetçe yapılan masraflar meccani olup kendilerinden tahsil edilmez. İhtiyaçsızlara ait hükümler de (3) üncü kısma konmuştur.

Hariçten Hükûmetin getirdiği muhacirler ise ihtiyaçlı ve ihtiyaçsız diye ikiye ayrılmayıp umu-

mi ihtiyaçlılar gibi muameleye tâbi tutulmuşlardır. Bunlar hakkındaki hükümler de (4) üncü kısma konmuştur. Bu kısımda yapılan masraflar da tahsil olunmaz.

Maddenin beşinci kısmı yerleştirme yerini bırakmak isteyenlere dair hükmü ihtiva etmektedir.

6 ncı kısımda ihtiyaçlılarla ihtiyaçsızları ayırmağa yarayacak bir cetvelin Dahiliye vekâletince yapılmasına dairdir.

§

Hükûmet lâyihasında bulunmayan (16) ncı madde yerleştirmede ailelerin ve nüfuslarının ne suretle hesap edileceğine dairdir. Mevcut mevzuatta da bulunmayan bu hükümler tatbikatta görülmekte olan güçlükler ve yurdun yüksek menfaatleri göz önünde tutularak hazırlanmıştır.

Hükûmet lâyihasının (16) ncı maddesinde yalnız bayağı yerleştirme derecesini gösteren bir cetvelden bahsetmiştir. Bunun yerine hazırlanmış bulunan (17) inci maddede ise (bayağı yerleştirme = adi iskân) tarif olunmuş ve bayağı yerleştirme görenlere, çiftçi, sanatçı, tüccar olduğuna göre, neler verilebileceği gösterilmiş ve bir de « bayağı » yerleştirme haddi olarak verilecek toprakların bir cetveli konmuştur.

Toprak dağıtım cetvelinde, dışarıdaki kandaş ve ekimdaşlarımızı tahsile teşvik etmek üzere tahsil görenlere fazla pay ayrılmıştır.

Memleketin imarında teşvik edilmiş olmak üzere - bir çok memleketlerde zeytinciliğin, bağcılığın, meyveciliğin ihyasında görüldüğü veçhile - gerek muhacirlere, mültecilere, göç ettirilenlere, yerleştirilen göçebeler ve gerek yerlilere bağ, meyvelik yapmak üzere beş dekar yer verilmesi ve iki yıl içinde bunu imar edenlere ise yeniden on dekara kadar ilâve edilmesi konmuştur. Bu suretle ormanlarda yabancı ağaçları aşlamak üzere iki yüz dönüme kadar yer verilebilmekte iken boş yerlerden imkânı bulunamayan bu boşluk doldurulmuş olmaktadır.

İmar için verilecek yerlerden büyük ve küçük memurlara da vermekte encümen yurt menfaatine faide görmektedir. Müttekaitler de bu meyandadır ve bu yerlerin parasız verilmesi de muvafık görülmüştür.

Muhacirleri, mültecileri, göç ettirilenleri, göçebeleri yerleştirmede en büyük müşkülü yapı işi teşkil etmektedir. Mübadele devrinde binalar

mevcut olduğundan o devirde bu müşkül duyulmamıştır. Ancak bu gün boş evler ya kâmiilen dolmuş veya yıkılmış veyahut büyük şehirde kalıp yerleştirmeye tahsise elverişsiz bulunmuş olduğu gibi yeni yerleştirmeleri binaların vücuduna bağlamayıp yurdun iktisat, siyaset ve sair bakımlardan olan ihtiyaçlarına göre yapmak bir zarurettir. Bunun için her yerde yeniden yapı yapmak zarureti vardır.

İnsanları oturtmağa, hayvanları barındırmağa kâfi yapıların inşası daima hayli paraya ve binaenaleyh çok tahsisata mütevakıf olduğundan bütçe darlığı dolayısıyla hemen ekseriya bu para bulunamamakta ve bu yüzden muhacirler, mülteciler ve göç ettirilenler fena akibetlerle karşılaşmaktadır.

Binaenaleyh bu yapı işlerini kolaylaştırmak ve ucuzlatmak zarureti vardır.

Bunun için bir taraftan keresteleri Devlet ormanlarından meccanen vermek, diğer taraftan yerleşeceklerin mesailerinden istifade etmek; ayrıca askerî fen ve inşaat kıtalarından, Hükûmetin, idarei hususiyelerin, belediyelerin ve hatta köylerin de mevcut elemanlarından ve vasıtalarından yardım almak zarureti vardır.

Şu halde bu yapı işlerinde arttırma, eksiltme ve ihalât kanunu çerçeveleri içine sarılp kalmaktan ise bu zaruretleri en faydeli ve ucuz ve kabili istifade her şeyden ve hatta halkın da yardımından istifade olunmak ve en ucuz ve kabil olduğu kadar asgarî bir para ile temin etmek gerek yerleşeceklerin ve gerek yurdun yüksek menfaati icabından görülmüştür. Binaenaleyh arttırma, eksiltme ve ihalât kabunu hükümlerile alâka peyda edilmiyerek bu yapı işlerinin faydeli ve muvafık görülecek en basit bir şekilde yürütülmesi icabeder. Bunun için Hükûmet vereceği talimat dairesinde yapı yapacaklara usta ve malzeme parası olarak yardım şeklinde para da vermek ve üst tarafını kendi emeğiyle temin ettirmek de caiz görülmüştür.

18 inci madde bu maksatları temin etmek üzere konmuştur.

§

Yeni kurulacak veya yeniden canlandırılacak köylerde orta malı olarak bırakılacak yerler için lâzımgelen hükümler 19 uncu maddede toplanmıştır. Hükûmet teklifinin (22) inci maddesinin muaddel bir şeklidir. Hükûmet teklifindeki (500) dönüme kadar köy sandıkları namma

tarla ve meyvelik bırakılması zait görülmüştür.

Hükûmet teklifinde mektep, köyodası, karakol, çeşme, su yolları, kuyu, sarnıç, sulama tertibatı yapılması veya unarılması Hükûmet tahsisatlarına hasredilmiş isede bütçe darlığında çok kere eldeki tahsisatlar bu işlere yetişmiyeceğinden bu vaziyet bu orta işlerin yüz üstü kalmasını intaç edecektir. Bunun için maddede Hükûmetin bunlara para sarfetmesine salâhiyet verilmiş ve asıl bunlardan istifade edenlerin bu işleri ortaklaşa yapmaları asıl olduğundan Hükûmetin bu işlerde bu köylerdeki insanları çalıştırması da muvafık görülmüştür.

§

Hükûmet, teklifinde 885 numaralı kanunun kaldırılmasını istediği halde bu kanunun muhacirlere, mültecilere, göçebelere, göç ettirilenlere toprak temin eden ve en büyük bir esasını taşıyan 9 uncu maddesi yerine bir madde konmamıştır. Yeni kanunda yerleştirilmeleri istenenlere toprak temin etmedikçe yerleştirme işini yapmağa imkân olmadığından bu boş kalan kısım ayrıca (21) inci madde olarak yeniden konmuştur.

Bu maddenin ikinci fıkrası « menşei ne olursa olsun bütün millî topraklardan yeni kanunlar hükümlerine göre yerleştirilecekler toprak verileceğine dair » dir. Millî topraklar içinde yalnız Rumlardan metrük olan topraklar 1771 numaralı kanuna göre mübadil tasfiye vesikalarına karşılık bulunmaktadır. Ancak miktarı 6,5 milyon liraya varmayan ve bir buçuk milyon lirası itfa edilmiş olan bu mübadil tasfiye vesikalarının beş milyon lirasını Rumlardan kalan binalar beleğan mabelâğ karşıladıktan sonra fazla kalmakta bulunduğu zaten umum kıymeti bir kaç yüz bin liraya varmayan Rum metrukesi toprakları diğer millî topraklardan ayırmağa bir lüzum görülemez. Ayırmak ayrıca küçük memurlar elinde yerleştirme işlerini boş yere uzatmağa sebep teşkil edeceğinden ayırma çok zararlı telâkki olunmuştur.

Yurdumuz toprakları bugün başlıca köylere, kasabalara, şehire ve çiftliklere ayrılmış bulunuyor. Bunun haricinde Devlet ormanları ve bütün mânasile hali yerler kalmaktadır.

Çiftlikler yekûnu büyük mikyasta olmayıp nihayet bir iki yüz bin kişi kadar halk yerleştirilmesine yarayabilir. Ancak bir çok yerlerde

yerli halk ta bu çiftliklerin topraklarına muhtaç olduğundan bunların yarısından fazlasını yerli halka ayırmağa zaruret vardır.

Devlet elinde bulunan milli topraklar da çok miktarda muhacir yerleştirilmesine müsait değildir. Miktarları hakikî olarak malûm olmakla beraber metrukeden olanların çoğu evvelki muhacirlere, mültecilere, şark mültecilerine, mübadillere yerli az topraklı veya topraksız çiftçilere tevzi, tahsis ve teffiz edilmiş olduğundan geri kalanlar da çok miktarda halk yerleştirmeye kâfi bulunmamaktadır.

Halbuki memleketin kilometre murabbama düşen nüfusu (22,3) olup bu miktara göre henüz memleket dolu sayılamayan bir vaziyettedir.

Memleketin büyük nisbette topraklarını köy, kasaba ve şehirlere mera, baltalık ve saire nam-larile ayrılmış bulunan orta malı topraklar teşkil etmektedir. Bu gün köy, kasaba ve şehirlerin hudutnameleri içindeki toprakların, çok yerde, yüzde doksanı doş durmakta ve ancak yüzde on nisbetinde bir miktarı işlenmektedir.

Aynı hal ve vaziyette bulunan Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya ve hatta Romanya muhacir olarak gelen unsurlarını bu boş topraklara yerleştirmek suretile yerleştirme temin etmişlerdir. Bizde de topraklardan bu yolda istifade edilmedikçe geniş miqyasta yerleştirme teminine imkân bulunamayacaktır.

Geniş nisbette yerleştirme imkânı bulunmak üzere Hükümetçe fazla görülen köy, kasaba ve şehirlerin hudutnameleri içindeki topraklardan lüzumlu olanları yerleştirmeye tahsis olunacaktır. Bu suretle çok küçük olan köylerimizi muhacirlerle besleyerek büyütme imkânı da elde edilmiş olacaktır. Maddenin (B) fıkrası bu maksatla konmuştur.

Bu meyanda mevzu bahis olan topraklar köylerin, kasabaların, şehirlerin tapuda yazılı ve yazısız, hudutnameleri içinde dahil veya hariç topraklar olup tapu ile fertler tarafından tasarruf edilmekte bulunan topraklar bu hükümden hariçtir.

Maddenin (C) fıkrası köy, kasaba ve şehirlerin hudutları dışında kalan boş topraklara mahsustur.

(C) fıkrası bir zaruret dolayısıyla köy yapılması İcra Vekilleri Heyetince lüzumlu görülen Devlet ormanlarından ayrılacak yerlere mahsustur.

(D) fıkrası da Hükümetçe satın alınacak veya istimlak edilecek topraklara aittir.

§

22 inci madde 488 numaralı kanun hükümlerinden naklen konmuş ve (23) üncü madde ile yerleştirme suretile verilen yapı ve toprakların temlike kimin salâhiyetli olduğu gösterilmiştir.

24 üncü maddede muhacirlerin, mültecilerin, göç ettirilenlerin ev olmayan yerlerde ne suretle barındırılacağı gösterilmiştir. Komşu Devletlerin tabbika muhtar kaldıkları bu hükmü bizim de kabule katî mecburiyetimiz vardır. Aksi hal bir çok hastalıklara ve telefata sebep olacaktır.

25 inci madde ile de yerleştirmede Dahiliye vekâletine iki yıl içinde düzeltme ve değiştirme salâhiyetleri verilmiştir.

Bölüm : IV

Madde : 26 - 30

Hükümet teklifindeki 20 ve 21 inci maddeler yerine konmuş olan 26, 27, 28 inci maddeler Hükümetçe veya istekleri ile göç ettirilenlerin menkul ve gayrimenkul mallarının tasfiyesine aittir.

Hükümet (3) numaralı mntakalarda göç ettirilenlerin menkullerini ve gayrimenkullerinin enkazını götürmeğe kendilerini serbest bırakmış ve ancak yerinde kalan gayri menkullerini doğrudan Devlete mal ederek buna mukabil gittikleri yerde yerleştirilmeleri meccanen yapılmıştır. Encümen bu şekildeki takasta tam bir madelet görmediğinden yerlerinde kalan ve yasak olmak dolayısıyla bittabi kıymetleri sıfıra inen gayrimenkullere mukabil 1914 veya daha önceki yılların tapu veya vergi işleri kıymetlerine göre dört misli üzerinden « istihkak mazbatası » vermeği daha madelete muvafık görmüş ve bu mazbataların ilk önce - paralı veya borçlu - bayağı yerleştirme suretile verilen mallara mahsup edilmesi ve artan kısmının emlak müzayedelerine iştirak suretile ödenmesini kabul etmiştir.

Hükümet teklifinde (1) numaralı mntakalardan iki numaralı mntakalara göç ettirilenlerin de gayrimenkullerine mukabil istihkak mazbatası verilmesi esas tutulmuş isede bu mntakalardan göçürülenlerin (2) numaralı mntakadan göç ettirilenler gibi bir yıl içinde

menkul ve gayrimenkullerini tasfiye ettirmelerini ve kendileri bu müddet içinde tasfiye etmezlerse Hükûmetçe tasfiye ettirilmesini ve bunlardan isteyenler bulunursa gayrimenkullerine karşılık istihkak mazbatasını verilmesini kabul etmişlerdir.

Yine Hükûmet teklifinde istedikleri takdirde mütekaïtlere de on yıllık tekaüdiye istihkaklarına karşılık istihkak mazbatasını verilmesi esasını konmuş isede amelî hayata çok alışık olmayan mütekaïtlerin her hangi bir muvaffakiyetsizlik karşısında bütün bütüne perişan ve sefil kalmalarını intaç etmesi endişesiyle kabul olunamamıştır.

Hükûmetin 24 üncü maddesi yerine yazılan 29 üncü madde ile mecburî ikamet konmuş ve Hükûmetin teklifinde beş yıl olan mecburî ikamet müddeti on yıla çıkarılmıştır.

Hükûmetçe görülen lüzum üzerine göç ettirilenerin yerleştirme yerlerini bırakabilmeleri Vekiller heyetinin kararına bağlı tutulmuştur.

Hükûmetçe yerleştirilenlerin on yıl ikamet mecburiyeti ile beraber bu müddet içinde Hükûmetçe kendilerine verilmiş olan gayrimenkullerin satılması, terhin ve haczedilmesi yasak edilmiştir.

Bölüm : V

Madde : 31 - 38

Muafiyetlere ayrılan bu bölümün birinci bölümü gümrük muafiyetlerine mahsustur. Gümrük muafiyetleri Yüksek Meclisten 22-III-934 tarihinde kabul olunan 2396 sayılı kanunla tasrih edilmiş olup muhacirlere ait bütün hükümler bu kanunda toplanmak istenildiğinden bu kanunun muvakkat maddesinden maadaki maddeleri 31, 32, 33, 34, 35 inci madde olarak aynen alınmıştır.

Bu kanuna 34 üncü madde olarak geçirilen 2396 numaralı kanunun (4) üncü maddesinde belli kapılardan girecek muhacirlerin ve mültecilerin muaf eşyaları için (nizamnamesinde şekli ve mahiyetleri tespit edilecek bir vesika göstermeleri) şart konmuş olduğundan her hangi bir sebeple bir vesika göstermeğe muvaffak olamayanların çok müşkül vaziyette kalacakları anlaşılmıştır. Gümrük ve inhisarlar vekilî Beyin hu-

zurile yapılan müzakerede konsoloslarzdan veya cemaati islâmiyelerden veya kendi muhtarlıklarından veyahut Hükûmetçe sevk için gönderilmiş memur veya heyetlerden bir vesika tedarik edemeyenlerden münferit veya müşterek bir beyanname alınmakla iktifa edilmesi muvafık görüldüğünden bu kısma (göstermeleri) kelimesinden sonra (yahut yalnız veya toplu bir beyanname vermeleri) fıkrası ilâve olunmuştur.

Yine aynı maddede muaf olarak geçirilen muhacir ve mülteci eşyalarının muafiyetten istifade etmeleri lâzımgeldiği takdirde yapılacak muamele ve alınacak ceza gösterilmiş olduğu halde muhacir ve mülteci eşyası ve hayvanı olarak geçirilen malların muhacir ve mültecilere ait olmadığı anlaşıldığı takdirde bu mallar ve sahipleri hakkında ne muamele yapılacağı tasrih edilmiş olduğundan bu kısım için de maddenin sonuna bu gibi malların ve sahiplerinin 1918 numaralı kaçakçılık kanunu hükümlerine tâbi tutulması hakkında bir hüküm ilâve olunmuştur.

Vergi ve tapu muafiyetlerine ait olan 36, 37 inci maddeler Maliye vekâleti mümessili ve askerlik muafiyetine dair olan 38 inci madde Millî Müdafaa ve Büyük erkânı harbiye mümessilleri huzurile müzakere edilip kararlaştırılmıştır.

Bölüm : VI

Madde : 39 - 41

Hükûmetin teklif ettiği lâyhada : 16 ncı maddede bayağı yerleştirmeyi (adi iskânı) meccanen kabul etmiştir. 17 inci maddede bütün muhacir ve mültecileri ve 1 numaralı mıntakalarda Hükûmetçe yerleştirilen yurtdaşları ve 3 numaralı mıntakalar halkını borçsuz yerleştirmeyeğe bağlı tutmuştur. 18 inci maddede de ihtiyaçsız muhacirleri ve mültecileri 1 numaralı mıntakalardan göç ettirilip 2 numaralı mıntakada yerleştirilenlerden ihtiyaçlı olanları ve (2) numaralı mıntakada bir yerden göç ettirilip başka yere yerleştirilenlerden ihtiyaçlı olanları borçlu yerleştirmeyeğe tâbi tutmuştur. 32 inci madde ile borçlanma yolunu göstermiştir.

Encümen bu dört maddeyi birleştirerek 39 üncü maddeyi hazırlamıştır. Encümen Hükûmet teklifinden ayrılarak 1 numaralı mıntakalara

imrenme uyandırmak üzere yalnız bu mntakalarda bayağı yerleştirme olarak verilecek yapı ve toprakları parasız yapmış ve (2) numaralı mntakada yerleştirileceklere verilecek yapı ve toprakları borçlanmaya bağlı tutmuştur. Ancak bayağı yerleştirmelerde 17 inci maddeye göre verilmek lâzımgelen döner sermayeyi sanat ve ziraat alât ve edevatı, hayvanları, koşum ve araba takımlarını, tohumlukları nerede olursa olsun parasız olmak üzere kabul etmiştir. Eski yerleştirilmişlerle yeni yerleştirilecekler arasında ayrılık bırakmamak üzere eskilere verilmiş olanlar da borçsuzlar meyanına konmuştur.

1771 numaralı kanun 28 - III - 1931 tarihine kadar yerleştirilmiş bulunan muhacirlere, mültecilere verilmiş bulunan emlak ve arazi borçlarını affetmiştir. Bu kanunla da (1) numaralı mntakalarda verilecek olan yapı ve topraklar parasız olacaktır. Ancak bu kanunun neşri tarihine yukarıki tarih arasında 1 numaralı mntakalara yerleştirilmiş olanlara verilmiş bulunan topraklar ve yapılar borçlu kalmakta ve bu suretle iki kısım arasında bir fark yapılmakta olduğundan bu farkı kaldırmak üzere bunlara verilmiş olan yapı ve toprakların borçlarından tahsil edilmemiş olan taksitleri affetmek muvafık görülmüştür.

Memleketin imarına kuvvetli bir teşvik olmak üzere dağıtım cetvelinin 3 üncü bendine konan bağ ve meyvelik yapmak üzere verilecek toprakların da parasız olarak verilmesi esas tutulmuştur.

39 uncu maddenin birinci bendi bu suretle parasız, borçsuz verilecek mallara hasredilmiştir.

Maddenin ikinci bendi borçlandırılacaklara mahsustur. Bu bentte ayrıca borçlanma muamelesinin ve tahsilâtın kimler tarafından yapılacağı gösterilmiştir.

Maddenin üçüncü bendi borçlanma müddetini ve tahsil yolunu göstermektedir. Hükümet teklifi borçlanma işini 716 numaralı borçlanma kanununa bağlamıştır. Ancak bu kanunun birinci maddesinde müddete ait olan «İşbu kanunun neşri tarihinden sonra gelecek ikinci senenin hitamından itibaren yirmi senede istifa olunur» fıkrası yirmi yıl borçlanma müddeti koymakta ise de bu müddet bu kanunun neşri tarihi olan 4 kânunusani 1926 tarihinden itibaren iki yıl sonradan başlamakta olduğuna göre bu müddet bu gün (14) yıla inmiş ve her sene birer yıl kaybetmekte bulunmuştur. Bunun için bu cihetin düzeltilme-

si zarurî görüldüğünden bu maddede ayrıca müddet ve taksit adedi tasrih edilmiştir.

Yine borçlanma kanunu aslan taksitlerin iki yıl sonra tahsiline başlanmasını âmir bulunmaktadır. Ancak bu kanun daha ziyade o güne kadar yerleştirilmiş olanların borçlanması yolunu göstermek üzere yapılmış olup bu kanunun neşrine kadar yerleştirmede bir kaç yıl geçmiş bulunduğuna göre yerleştirme ile borç ödeme arasında bir fasıla, bir soluk alma devresi kabul olunmuştur.

Encümen yerleşme sonu ile ödemeye başlama arasındaki - soluk alma, tutunma devresi - üzerinde hayli durmuş olup gaye yeni yerleştirilenleri hayatta müstahsil hale getirip ve tutundurup yerliler derecesine getirdikten sonra borçları ödemeye başlatmak olduğunu göz önüne alarak bu devreyi mümkün olduğu kadar uzatmayı muvafık görmüş ve sekiz yıl olarak kabul etmiştir. Şu halde borçlar yerleştirmeden sonraki sekizinci yılın eylülünde başlanarak yirmi yıl içinde yani yirmi sekizinci yılın sonunda ödenmiş bulunacaktır.

Encümen bugüne kadar borçlanmış olanları da bu uzun müddetten istifade ettirmeyi muvafık gördüğünden bunlara ait de bir fıkraya koymuştur.

§

Hükümet teklifinin 33 üncü maddesi olan 40 nci madde aynen kabul edilmiştir.

§

Hükümet teklifinin iskân masraflarına ait olan 34 üncü maddesi üzerinde hayli durulmuştur. Uzun müzakereler ve Hükümetle temaslardan sonra Hükümeti bütçeye muayyen bir para koymakla bağlamak ve muhasebei umumiye kanununa ve malî prensiplere aykırı olarak kalan tahsisatları ertesi yıla devretmek cihetleri doğru görülemedi ve 41 inci madde buna göre hazırlanmıştır. 39, 40, ve 41 inci maddeler Maliye ve Dahiliye vekillerinin ve mümessillerinin huzuruna müzakere edilip muvafakatlerle kararlaştırılmıştır.

Bölüm : VII

Madde : 42 - 43

Bu kanunda kabul olunan hükümleri yürütülecek bir kabiliyette gerek merkezde ve gerek

vilâyetlerde bir yerleştirme teşkilâtına şiddetle ihtiyaç vardır.

Hükümet teklifinde 35 inri maddede yerleştirme teşkilâtını merkezinkini 9 mayıs 1930 tarih, 1624 sayılı Dahiliye vekâleti merkez teşkilâtı kanununa ve vilâyetler teşkilâtını da İcra Vekilleri Heyeti kararna bağlı tutmuştur.

Ancak bu kanunla Dahiliye vekâletine idarî şekilde geniş miyasta ekim işleri tahmil edilmiş olup memlekette «dilde, ekimde, kanda birlik» yapabilmek için bu işin çok dikkat ve sıhhat ve ehemmiyetle tetkik olunması ve çok dikkat ve itina ile de takip edilmesi zarurî olduğu gibi memleketin yerleştirme kabiliyeti çok katî olarak tesbit edilmekte bir zaruret bulunduğundan bu serviserleri 1771 numaralı tasfiye kanunu üzerine mübadele işlerinin tasfiyesi için bırakılmış bulunan bu günkü iskân teşkilâtı ile görmek kabil olmayacağı alman etraflı izahattan anlaşılmıştır.

Ekim ve yerleştirme işlerini yurdun muhtaç olduğu şekilde yapabilmek üzere merkezde birisi yerleştirme işleriyle ve diğeri ekim işleriyle meşgul olmak üzere Dahiliye vekâletinin de tensibile iki şube yapılmış ve bunlar yine Nüfus işleri umum müdürlüğüne bağlanmıştır. Bu iki şube aynı servisin birer kolu bulunduğundan yerleştirme şubesine birinci şube ve ekim şubesine de ikinci şube adı verilmiştir. Nüfus işleri umum müdürlüğüne bağlı olan tabiiyet işleriyle uğraşan bu günkü ikinci şubeye de (dördüncü şube) adı verilmiştir.

Vilâyetlerdeki yerleştirme işlerini mevcut mülkî taksimata uydurarak teşkilâtını buna göre kurmakta bir faide düşünülememiştir. Asıl yerleştirme işlerinin tatbikatı ile uğraşması lâzım olan bu teşkilâtın işi muhacirlerin, mültecilerin ve göçebelerin ve göç ettirilenlerin kaldırılmasile başlar ve yerleştirilmesile sona erer. Bunlar bir yerde yerleştirildikten sonra artık bunlar üzerinde bu teşkilâtın bir işi kalmaz.

Bir yerde yerleştirme işi daima muvakkat bulunmaktadır.

Yerleştirme işi her vakit her vilâyet ve kazada mevcut olan ve hinaenaleyh daima bir teşkilât yaşatmasını icap ettiren bir iş değildir. Bunun için diğeri Devlet teşkilâtı gibi daimî bir hayata malik olamaz.

Yerleştirme işi yerleştirmeğe müsait toprağın mevcudiyetine, yerleştirilecek muhacirin, mültecinin, göçebenin veya göç ettirilenlerin

vücutuna tevakkuf eden ve bunların azlığına ve çokluğuna göre dar veya geniş olan bir iştir. Bu işi idare edecek olan teşkilât ta işin darlığına veya genişliğine göre dar veya geniş olması icap eylemektedir.

Yerleştirme işi lüzuma göre bir veya bir kaç tarafta az veya çok miyasta yapılır. Orada bitince başka taraflara geçilir. Yerleştirme teşkilâtı da bu işlere bağlı olarak yer yer dolaşmak mecburiyetindedir.

Şu halde mülkî taksimata uygun bir yerleştirme teşkilâtından ziyade icap eden yerlerde işlemek üzere seyyar bir teşkilâta ihtiyaç vardır.

Muhacirlerin ve mültecilerin adedine göre azalıp çoğalan bu işte yine azalıp çoğalan bir teşkilâta da ihtiyaç vardır.

Ancak yerleştirme işleri ince ve kendine mahsus ve oldukça ihtisasa mütevakkıf bir iş olduğundan bu işte mütehassıslar bulmak veya mütehassıs eller yetiştirmek te bir zarurettir.

Lüzumu olduğu zaman istenildiği miktarda bu işte mütehassıs bulmak kabil olamaz. Bunun için yurdun ihtiyacına göre asgarî bir kadro kabul ederek bu kadroyu mütehassıslardan kurmak veya bu kadroya mütehassıs yetiştirecekleri toplayıp bunları mutlaka yetiştirmek te bir zarurettir.

Encümenimiz Dahiliye vekâletinin de fikrini alarak ve bunlardan ihtiyaca göre asgarî bir kadro isteyerek vilâyetler için bir asgarî seyyar kadro kabul etmiştir. Bu kadronun mütehassıslardan mürekkep olması ve mütehassıs olabilecek kimselerden teşkil edilmesi katî bir zaruret olarak görüldüğünden bu kadronun teşkilinde maaşların tevhidî ve teadülî kanununu ve diğeri kanunların kayıtlarına bağlı kalmıyarak tam bir serbesti içinde teşkil edilmesi esası da konmuştur.

Bu gün vilâyetlerde mevcut olup kalemlerde mübadele işlerinin hükümleri ve hesaplarla yürümeğe almış ve asıl bayağı yerleştirmenin filiyatı meşgul bulunmamış iskân memurlarının yurdun muhtaç bulunduğu hakikî yerleştirme işlerini tam bir ihtisas dahilinde başarabileceklerine encümenimiz asla kani değildir. Bu itibarla seyyar daimî yerleştirme kadrosunun teşkilinde Dahiliye vekâletinin bunlarla asla mukayyet kalmıyarak tam ihtiyaçla mütenasip, yurdun bu servisini tam muvaffakiyetle başarabilecek ellerden teşkil etmesi bir umde tutulmuştur.

Bu daimî kadrodan maada yerleştirme işleri-

nin muvakkat çoğalmasına göre muvakkaten artırılmak üzere maaşlı veya ücretli kadrolar yapılması ve kaldırılması salâhiyeti de Vekiller Heyetine bırakılmıştır. Bu işler meyanında eski mübadele, harikzede, şark mültecisi işlerini tamamen tasfiye edip bitirmek üzere de muvakkaten bu gün mevcut iskân memurlarından lüzumu kadarı Vekiller Heyeti kararile - En çok bir yıl için - istihdam edilebilir ve bunların maaşları Dahiliye vekâleti maaş tasarruflarından veya iskân tahsisatlarından verilebilir.

42 inci madde bu esaslara göre Dahiliye ve Maliye vekilleri huzur ve muvafakatlerle hazırlanmıştır.

Yerleştirme işlerinde vekâletler ve vekâletler memurları arasında bir tesanüt ve intizam temin etmek üzere konmuş bulunan Hükûmet teklifindeki 36 ncı madde aynen kabul edilip (43) üncü madde olarak yazılmıştır.

Bölüm : VIII

Madde : 44-48

Muhacirlerin ve mültecilerin gelir gelmez, şaşkın ve sefil bir hale düşmelerine meydan vermeden yerleştirilip kendilerine verilmesi icap eden şeyleri süratle vermek ve ne kadar kabil ise o kadar çabuk kendilerini müstahsil hale koymak yurdun yüksek menfaatlerine o kadar uygun düşmektedir. Yerleştirmede gösterilecek ağırlık ve gevşeklik ise bunları o nisbette şaşkın ve perişan yapmakta ve erişilmek istenen hedeften de o nisbette uzaklaştırmaktadır.

Bu kanunla varılmak istenen, dağınık köyleri ve evleri toplamak, çöküntü, su basması gibi tehlikeli ve bataklık ve azmaklık ve sazlık gibi sıhhatçe zararlı yerlerden nüfusumuzu korumak, (dilde, ekimde, kanda birlik) yapmak gibi mühim hedeflere de ne kadar kabil ise o kadar çabuk erişmek yine yurdun üstün menfaatleri icabı bulunuyor.

Bu işlerin ehemmiyetile mütenasip bir faaliyet ve hareket uyandırıp yürütebilmek ve lâzım olan hızı verebilmek üzere bazı katî ve müessir hükümler konması zarureti duyulmuştur.

Bunun için yerleştirme işlerinde hakikî mesul ve memur valiler ve kaymakamlar tutularak bunların vilâyet ve kazalarında çalışacak olan yerleştirme teşkilâtı ve muvakkat memurlar bunların emirlerine bırakılmış ve yerleştirme

memuru olmayan veya kâfi gelmeyen yerlerde diğer münasip memurları da bu işlerde çalıştırmak salâhiyeti verilmiştir. Yerleştirme işlerinde kullanılan memurlar üzerinde tesirleri katî olmak üzere de doğrudan doğruya memurlara para cezası verebilmek salâhiyeti lüzumlu görülmüştür.

Umumî müfettişlik teşkilâtı olan yerlerde umumî müfettişlerde yerleştirme ve ekim işlerinde birinci derece mesuller sırasına konmuştur.

İşte bu esaslar üzerine hazırlanan 44, 45, 46, 47, 48 inci maddeler (icraî hükümler) adı altında bir bölüm halinde toplanmıştır.

Bölüm : IX

Madde : 49 - 55

Muhacir ve mültecileri ve göçebelere yerleştirmekteki maksat bunları yurdumuzda tutundurup tam bir müstahsil ve yerliler gibi her cihetçe vatanda nafi bir uzuv yapmak ve onları bütün manasile yerliler gibi yurda çivilemek ve Hükûmet yardımları ile ileride onlara da refah yolu açmak olduğundan bunlar yerleştirildikten sonra kendilerine verilmiş olan toprak ve yapılardan ve bilhassa topraklardan dolayı tekrar sarsıntılara ve yeni baştan ikinci bir muhacerete maruz bırakılmamak bir zaruret-tir.

Bugün yurdun bir çok yerleri gözden geçirilirse yerleştirilmiş bulunan bir çok muhacirlerin kendilerine Devlet tarafından verilmiş ve hatta tapuya bağlanmış topraklarının ellerinden alındığı ve kendilerinin yeni baştan bir muhacerete maruz bırakıldıkları ve hatta bir çok köylerin tamamen ortadan kaldırıldığı görülmüyor.

Bu hal ekseriya ham topraklara yerleştirilmiş bulunan muhacirlerin üzerinden bir çok yıllar geçtikten ve bu yerleri tamamen imar eyledikten sonra vukua gelmektedir ki bu keyfiyet ayrıca işe bir fecaat manzarası da vermektedir.

Devletin bir çok masraflar ve emekler sarfederek elde ettiği gayeler bu yüzden bir çok yerde heder olup gitmekte ve muhacirler de sefil ve perişan edilmektedir.

Yurda ve yerleştirme ülküsüne çok aykırı olan bu hale bir nihayet vermek katî bir zaruret

görüldüğünden 49 ve 50 inci maddeler konmuş ve bayağı yerleştirme için verilmiş olan toprak ve yapılar da müstahak çıkacak yurttaşların hakkı da bedel üzerinden Maliyeden aranmak suretile temin olunmuştur.

Ayrıca mütaleasına müracaat edilen Adliye encümeni esas itibarile bu iki maddenin lüzumuna kail olmuş ve ancak bu hükümlerin Hükümetten geleceği söylenen toprak kanununa konmasını iltizam etmiş isede doğrudan doğruya yerleştirme işlerini en yakından alâkadar etmesini ve adeta yerleştirme gayesini ve Devletin bu hususta masraf ve külfetlerini hiçe indiren bir halin önünü alması dolayısıyla encümen bu hükümlerin yeri bu kanun olduğuna kanaat getirmiş ve iki maddeyi koymuştur. Bu hükümler bu kanuna konmadıkça yerleştirmede istenilen gayeye erişmek kabil olamayacağına ve Devletçe yerleştirme için yapılacak masraflar ve külfetlerin heder olup gideceğine ve muhacir ve mültecilerin topraklara bağlanıp isnamayacaklarına ve perişan ve sefil olacaklarına kani bulunmaktadır.

Yine mütaleasına müracaat edilen Adliye encümeni 51 inci maddenin Trakyada bugüne kadar yerlerini bırakıp başka yerlere gitmiş muhacirlere inhisar ettirilmesini iltizam etmiş isede aynı vaziyet Trakyaya munhasır olmayıp yurdun ekseri yerlerinde mevcut olduğu gibi bundan sonra da her vakit vukua gelebileceğinden ve bu halin devamı ise bir çok yerlerin imarsız ve boş kalmasını intaç edeceğinden ve esasen bu muhacirlerin maruz kalacakları haksızlıklar yeniden yerleştirilmek yolile kaldırılmakta bulunduğundan 51 inci maddenin aynen ipkasında yurt için daha büyük faide ve menfaat görmüş ve ipka etmiştir.

52 nei maddede nizamname yapılması yazılmış ve 53 üncü maddede de kaldırılan kanunlar

ve hükümler sayılmıştır.

54 üncü maddede kanun neşri tarihinden muteber olacağı ve 55 inci maddede kanunun hükümlerini İera Vekilleri Heyeti yürüteceği yazılmıştır.

Elli beş maddeden mürekkep olan bu kanunun müzakeresinde Dahiliye vekili veya mümessili hazır bulundurulmuş, Dahiliye vekâletinden başka vekâletleri alâkadar eden maddeler de o vekâletlerin vekilleri veya mümessilleri de davet olunarak kendileri dinlenmiş ve lüzumlu görülen izahat alınmıştır.

Hadisat dışarıdaki kan ve ekim kardaşlarımızı süratle ana yurda sürmekte olduğundan bu kanunun müstaceliyetle çıkarılmasına encümenimiz kani bulunmaktadır. Müstaceliyetle çıkarılması isteği ile işbu mazbata ve hazırlanan kanun lâyihası Yüksek Riyasete arz ve takdim olunur efendim.

İskân K. I. muvakkat E. R.

Erzurum

Dr. Hakki Şinasi

Kâtip

Zonguldak

Ragıp

Aza

Zonguldak

Rifat

Aza

Tokat

Mustafa

Aza

Maraş

Nuri

Aza

Kars

Ömer Kâmil

Aza

Trabzon

Fatin

Aza

Edirne

Faik

Aza

Bursa

M. Dr. Refik

Aza

Bursa

Rüştü

Aza

Bolu

İ. Hakki

M. M.

Kütahya

Memet

Aza

Urfa

Behçet

Aza

Çorum

Mustafa

Aza

Balıkesir

Vasfi

Aza

Denizli

Dr. Kâzım

Aza

Cebelibereket

Naci

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

İskân kanunu lâyihası

Mukaddeme

MADDE 1 — Türkiye danilinde Türk harsına mensubiyet itibarile nüfus kesafetinin - işbu kanun hükümlerine tevfikan İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilmiş bir program dairesinde - tanzim ve tevzini Dahiliye vekâletine aittir.

İskân mntakaları

MADDE 2 — Dahiliye vekâletince tanzim; İcra Vekilleri Heyetince tasdik olunacak haritası veğhile Türkiye dahilinde iskân noktai nazarından dört nevi mntaka tayin olunur.

Bir numaralı mntakalar - Türk harsına mensup nüfusun tekâsüfû matlup olan yerlerdir.

İki numaralı mntakalar - Türk harsına temesülû matlup nüfusun nakil ve iskânına tahsis edilen yerlerdir.

Üç numaralı mntakalar - Türk harsına mensup muhacirlerin Hükümetten hiç bir muavenet istemeksizin serbestçe yerleşebilecekleri sahalardır.

Dört numaralı mntakalar - Sıhhî, maddî, harsî, siyasî, askerî ve inzibatî sebeplerle boşaltılması meşrut ve alemlak iskân ve ikametinin memnu olduğu mntakalardır.

İskân mntakalarının musaddak haritasında zaman ile hâsıl olacak ihtiyaca göre tadilât icrası Dahiliye vekâletinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin karar ve tasdikına bağlıdır.

Hariçten gelen muhacir ve mülteciler

MADDE 3 — Türkiyede tavattun maksadile hariçten münferiden veya müçtemian gelmek isteyenler bu kanun hükmüne ve İcra Vekilleri Heyetince müttehaz kararlara tevfikan Dahiliye vekâletinin emrile kabul olunurlar.

Kabul edilmeyecek olanlar

MADDE 4 — A. Türk harsına mensup olmıyanlar, B. Sirayet devresinde firengîmeler ve aileleri, C. Cüzama müptelâ olanlar ve aileleri, D. Siyasî ve askerî eürümlerden gayri her hangi bir cinayetle mahkûm olanlar, E. Anarşistler, F. Casuslar, G. Çingeneler, H. Memleket haricine çıkarılmış olanlar Türkiyeye kabul edilemezler.

Hususî ahitlere tevfikan hariçten gelecek olanlar

MADDE 5 — Hususî bir ahit dolayisile Türkiyeye mecburî olarak gelenler münakit muahede hükümlerine ve Hükümetçe müttehaz kararlara tevfikan kabul olunurlar.

Dahilden nakil ve iskân edilecek vatandaşlar

MADDE 6 — Türkiye dahilinde arazisi dar veya merzağî veya ormanlık veya dağlık ve taşlık olan yerlerde kâin ve maişet vasıtasından mahrum bulunan köyleri ve gerek sakin, gerek seyyar bulunsun dört numaralı mntakalar halkını hayatî ve sıhhî şeraiti müsait olan mahallere nakletmeğe, evleri dağınık olan köyleri münasip merkezlerde toplamağa Dahiliye vekili mezundur.

Çingeneler, göçebeler

MADDE 7 — Türkiye tabiiyetinde bulunan çingene ve göçebeleri kütle halinde olmamak şartile kasabalara ve Türk harsına mensup halk ile meskûn köylere dağıtıp yerleştirmeye, casusluklarından şüphe edilenleri hudutlardan uzaklaştırmağa ve bunlardan (çingene, göçebelerden) ecebi tabiiyetinde olanları millî hudut haricine çıkarmağa İcra Vekilleri Heyeti kararla Dahiliye vekili salâhiyettardır.

Aşiretler

MADDE 8 — Kanun, aşirete hükmî şahsiyet tanımaz. Bu hususta her hangi bir hüküm, ilâm, vesikaya müstenit olursa olsun müktesep haklar merfudur.

Aşiret reisliği, beyliği, ağalığı ve şeyhliği ve bunların her hangi bir vesikaya müstenit veya görgü ve görenekle alâkadar her türlü teşkilât ve taazzufları mülğadır.

Aşiretlerin hükmî şahsiyetlerine veya ona izafeten reis, bey, ağa ve şeyhlerine ait olarak bu kanunun neşrinden mukaddem her hangi bir hüküm veya vesika ile tasarrufları altında talımış olan gayrimenkullerin tam mülkiyeti Devlete intikal eder. Bu gayrimenkuller İcra Vekilleri Heyeti kararla ve Devletçe müttehaz kanunlara tevfikan toprağa mühtaç çiftçi ve muhacirle-

re tevzi ve temlik olunur.

Bu kanunun neşrinden mukaddem aşiretlere reislik, beylik, ağalık, şeyhlik yapmış olanları ve hudutlar civarında casusluklarından şüphe edilenleri ve şarkta tegallüpleri anlaşılınları aileleriyle birlikte iki numaralı mntakalara nakil ve iskân etmeğe, İcra Vekilleri Heyeti kararile Dahiliye vekili salâhiyettardır.

Türk tabiiyetini haiz olupta Türk harsına mensup olmıyan aşiretler efradını müteferrik surette iki numaralı mntakalara, Türk tabiiyetini haiz ve Türk harsına mensup seyyar aşiretler efradını sıhhi ve hayati şeraiti müsait mahallere nakil ve iskân eylemeğe,

Türk tabiiyetini haiz olmıyan ve Türk harsına mensup bulunmıyan seyyar aşiretler efradını Türkiye haricine çıkarmağa Dahiliye vekili salâhiyettardır.

Harsî ve inzibatî sebeplerle menedilecek ve dağıtılacak terakümler

MADDE 9 — Ana dili Türkçe olmıyanlardan mürekkep olmak üzere yeniden köy mahalle, sanat ve hırfet zümresi veya iş, sınıf teşkili veya bu kabil kimselerin bir köyü, bir mahalleyi, bir sanat ve hırfet zümresini veya bir iş şubesini filen kendi mensuplarına mahsus ve münhasır vaziyete getirmesi yasaktır.

Şimdiye kadar mevcut olanlara da şamil olmak üzere bu kabil terakümleri harsî ve inzibatî sebeplere müsteniden İcra Vekilleri Heyeti kararile dağıtmağa ve alâkadarlarını aileleriyle birlikte iki numaralı iskân mntakaları dahilinde münasip kasaba ve köylere nakil ve iskân etmeğe Dahiliye vekili salâhiyettardır. Meri muahedat ahkâmı mahfuzdur.

Ecnebilir köylerde ikamet tesis edemezler. Şehir ve kasabalarda ikamet tesis eden ecnebilerin yekûnu belediye hududu dahilindeki umumî nüfus yekûnunun yüzde onunu tecavüz edemez.

Bir numaralı mntakalar .

MADDE 10 — Bir numaralı mntakalara :

A - Yeniden hiç bir aşiretin veya göçebenin sokulmasına,

B - Türk harsına mensup olmıyan hiç bir ferdin yeniden yerleşmesine,

C - Velev bu mntakaları eski mukimlerinden olsa dahi türk harsına mensup olmıyan hiç bir kim-

senin avdetine müsaade olunamaz,

D - Bu mntakalarda ırkan türk olup dilini unutmuş olan köyler halkına,

E - İrkan türk olup dilini unutmuş aşiretlere mensup ailelere ahalisi türk harsına mensup köyler ile nahiye, kaza ve vilâyet merkezleri civarında arazi tevzi olunarak yerleşmeleri temin olunur,

F - Bu mntakalarda 1914 ten evvel sakin olup ana dili türkçe olan ve umumî harpte veya millî mücadelede mntaka haricindeki vilâyetlere gelmiş ve bu kanunun meriyetine kadar mülteci sıfatile bir iskân yardımı görmemiş olanların eski yurtları-na avdetleri ve iskânları temin olunur.

G - Hariçten gelecek türk harsına mensup muhacirler iklim ve hayat şartlarına mutabakatı göz önünde tutularak bu mntakalara kabul ve iskân edilir.

H - Dört numaralı mntakalar halkından veya bir numaralı mntakalar haricinde sakin olanlardan türk harsına mensup vatandaşlar aileleriyle birlikte iklim ve hayat şartlarına mutabakat kaydile bir numaralı mntakalara kabul ve iskân edilir.

İ - Bir numaralı mntakalar haricindeki vilâyetler ahalisinden bu mntakalara aileleriyle birlikte gelip yerleşmek istiyen türk ırkına ve harsına mensup askerî ve mülkî mütekaitler yine mezkûr vilâyetler halkından ve türk ırkına mensup olduğu halde bu mntakalarda askerlik etmiş olup terhislerinde ailelerini getirerek ve bekâr olanlardan evlenerek yerleşmek istiyenler maddeye tevfikan kabul ve iskân olunurlar.

J - Üç seneden fazla olan mahkûmiyetlerini bu mntaka dahilindeki hapishanelerde ikmal ettikten sonra aileleriyle yerleşmek istiyen Türk harsına mensup kimseler maddeye tevfikan kabul ve iskân edilirler.

İki numaralı mntakalar

MADDE 11 — Bu mntaka dahilinde :

A - Mevcut aşiretler - Türk harsına mensup olanlardan başlanarak - iskân edilirler.

B - Bir numaralı mntakada mevcut aşiretlerden Türk ırkına ve harsına mensup olmıyanlar iki numaralı mntakaya nakledilerek serpiştirme suretile yerleştirilir.

C - Bir numaralı mntakada 1914 ten evvel mukim olup Umumî harpte veya Millî mücadelede iki numaralı mntakaya dahil vilâyetlere gelmiş olanlardan Türk harsına mensup olmıyanlar da-

ğmık olarak bu mntaka dahilinde alakonulur.

D - Hariçten gelecek Türk harsına mensup muhacirler iklim ve hayat şartlarile mutabakat kaydile bu mintakalara dahi kabul ve iskân olunabilir,

E - Dört numaralı mintakalar halkından veya bir numaralı mintaka dahilinde sakin olanlardan Türk harsına mensup olmıyan vatandaşlar iklim ve hayat şartlarına mutabakat kaydile dağmık olarak iki numaralı mintakaya yerleştirilir.

F - Bir numaralı mintaka dahilindeki vilâyetler ahalisinden olup aslen Türk ırkına veya ana dili itibarile Türk harsına mensup olmıyan ef-rattan askerlik mükellefiyetini bir numaralı mntaka haricinde ikmal ederek ailelerini iki numaralı mntakaya getirip yerleşmek veya bekâr olduğu halde iki numaralı mntakada evlenerek yerleşmek istiyenler.

Yine bu evsafı haiz olmak üzere üç seneden ziyade mahkûmiyetlerini iki numaralı mntakadaki haphanelerde ikmal ettikten sonra aileleriyle veya evlenmek suretile yerleşmek istiyenler 18 inci maddeye tevfikân iskân olunurlar.

Üç numaralı mintakalar

MADDE 12 — Türk harsına mensup olup aile başına 500 lira nakitleri mevcut olduğunu ispat eden ve Hükûmetten iskân yardımı istemiyeceğine dair taahhütname veren muhacirler için üç numaralı mintakalara yerleşmek serbest bırakılmıştır. Bu mintakalara yerleşenlerin yalnız tescilleri ile iktifa olunur.

Dört numaralı mintakalar

MADDE 13 — Sıhî, maddî, harsî, siyasi, askerî, inzibatî sebeplerle iskân ve ikameti menedilen ve boşaltılması meşrut olan dört numaralı mintakalar halkı iklime, hayat şartlarına ve bu kanunda zikredilen kayıtlara mutabakat gözedilerek bir veya iki numaralı mintakalara nakil ve iskân edilirler.

Dört numaralı mintakaya hiç kimsenin yeniden yerleşmesine müsaade olunamaz.

Kabul ve iskân için müracaat şekli

MADDE 14 — İstekleri ile Türkiyede tavattun etmek üzere gelen muhacirlerin ve yine bu kanuna tevfikân bir numaralı veya iki numaralı mintakalara nakil ve iskânlarını istiyen vatandaşların bu

kanunda gösterilen muafiyetlerden, sevk, iaşe ve tahsil ve sıhhiye yardımlarından istifade hakkını haiz olmak için ne veçhile müracaat edecekleri bu kanunun tatbik suretlerini gösterir nizamnamede tasrih olunur.

Sevk ve iaşe

MADDE 15 — A - Hükûmetin gösterdiği yerde iskân kabul eden muhtaç muhacirlerin, bir ve iki numaralı mintakalara mecburî olarak gönderilen vatandaşlardan muhtaç olanların iskân mahallerine sevkleri; iskân mahalline kadar yollarda, iskân olununcaya kadar geçecek zaman zarfında ve iskândan sonra azamî iki ay zarfında iaşeleri (mah-rukat, lüzum halinde bir defaya mahsus elbise dahil) masarifi Hükûmete aittir.

B - Bir ve iki numaralı mintakalara isteklerle gidenlerden muhtaç olanlar işbu sevk ve iaşe masraflarını 32 nei maddeye tevfikân borçlanırlar.

C - Hükûmetin gösterdiği yerlerde iskân kabul eden muhacirlerden ve bir ve iki numaralı mintakalara gerek mecburî, gerek isteklerle iskân edilenlerden muhtaç olanların çiftçi iseler ilk mahsulü idrakine kadar, esnaf ve sair zümrelerden iseler azamî altı aya kadar aileleri ile birlikte iaşeleri Hükûmetçe temin edilerek iaşe masrafı 32 nei maddeye tevfikân borçlandırılır.

D - Muhtaç olmıyanlardan talip olanların sevk ve iaşeleri, masrafı tarafından peşin tesviye olduğu takdirde Hükûmetçe tanzim ve temin olunabilir.

Adi iskân

MADDE 16 — Adi iskân derecesini gösterir cetvel merbuttur.

Adi iskân meccanen temin olunur.

Adi iskâna tâbi olanlar

MADDE 17 — Adi iskâna tâbi olanlar şunlardır:

A - Hükûmetin gösterdiği yerde iskân kabul eden muhtaç muhacirler ve mülteciler,

B - Bilûmum bir numaralı mintaka dahilinde onuncu maddeye tevfikân mecburî olarak Hükûmetçe yerleştirilen muhacirler, mülteciler, vatandaşlar,

C - Dört numaralı mintakalar halkından olup mecburî olarak nekledenler,

D - Bir numaralı mintakaya 10 uncu maddeye

tevfikan arzularile yerleşenlerden muhtaç bulunanlar.

Borçlu iskâna tâbi olanlar

MADDE 18 — Borçlu iskana tâbi tutulanlar şunlardır:

A - İki numaralı mntakada Hükûmetin gösterdiği yerde iskân kabul eden ihtiyaçsız muhacirler,

B - Dört numaralı mntakalar halkından olmadığı halde iki numaralı mntakalara mecburî olarak Hükûmetçe yerleştirilen vatandaşlardan muhtaç olanlar,

C - İki numaralı mntakalara 11 inci madde veçhile istekleriyle iskân edilen vatandaşlardan muhtaç bulunanlar.

Bunlara 16 nci maddeye merbut cetvelde gösterilen derecelerde dahilindeki emval 32 inci maddeye tevfikan borçlandırma suretile verilir.

Tevziat

MADDE 19 — Bir ve iki numaralı mntakalarda Hükûmetçe yerleştirilen muhacirlerden ve mecburî olarak nakil ve iskân edilen vatandaşlardan ve bir numaralı mntakaya istekleriyle yerleşen Türk harsına mensup ailelerden muhtaç olanlara çiftçi iseler çift hayvanları, ziraat aletleri, tohumluk ve sanat erbabından veya esnaftan ise alât, edevat, mevaddı iptidaiye ve çerçilere sermaye Hükûmetçe verilerek bedelleri 32 nci maddeye tevfikan kendilerine borçlandırılır.

Metrukât

MADDE 20 — Dört numaralı mntakalar halkından olan vatandaşlardan bu mntakalar haricine mecburî olarak nakledilenler menkul mallarını ve masrafı kendilerine ait olmak üzere tapuya merbut gayrimenkul mallarının enkazından kabili nakil olanları gittikleri yere götürülebilirler. Terkettikleri gayrimenkullerin miktar, mesaha ve kıymeti her ne olursa olsun bunlara yeni yurtlarında meccanen temlik edilen gayrimenkulât ile karşılaştırılmış ve tekas edilmiş hükmünde tutulur. Bundan dolayı Hükûmete karşı bir gûna mütalebeleri mesmu değildir.

Bir ve iki numaralı mntakalara mecburi olarak nakledilenler menkul mallarını gittikleri yere götürülebilirler. Tapuya merbut gayrimenkul olarak terkettikleri arazi ve emlâkin 1915 ten evvelki vergi, yoksa tapu kıymetinin dört mislini (ve mukay-

yet kıymet yoksa mahallî idare heyeti kararile emsaline ait mukayyet kıymetlere kıyasen takdir olunacak kıymeti) natık mazbata mahallî idare heyetlerince tanzim ve sahiplerine teslim edilerek eski yurtlarile ilişkileri kesilir ve bu suretle mazbataya raptolunan metruk gayrimenkul malların tam mülkiyeti Devlete intikal eder.

Bir ve iki numaralı mntakalara 10 ve 11 inci maddeler veçhile arzularile nakil ve iskân edilenler dahi eski yurtları ile ilişkilerini kesmeğe ve yeni yurtlarına iskân edildikleri tarihten itibaren bir sene zarfında gayrimenkul mallarını satıp nakde tahvil edemedikleri takdirde aynı veçhile kıymetleri tesbit ve mazbataya raptolunmak üzere tam mülkiyetini Devlete terketmeğe mecburdurlar.

10 uncu maddenin «F» fıkrasında beyan olduğu veçhile bir numaralı mntakalara avdetleri temin edilecek olanların 1914 tarihinde kendilerinin veya murislerinin uhdei tasarruflarında bulunduğu kayden sabit olan gayrimenkul malların aynı veçhile tesbit edilen mukayyet kıymetlerini dört misline natık metrukât mazbataları nama muharrer olarak mahallî idare heyetlerinde tanzim edilir ve istihkak sahiplerine teslim edilir.

Metrukât mazbataları nama muharrerdir; noter vasıtasile başkasına ciro edilebilir. Varislere intikali ahkâmı umumiyeğe tâbidir.

Teffiz

MADDE 21 — 1 numaralı mntakalarda 10 ve 11 inci maddelere tevfikan gerek mecburî gerek ihtiyarî olarak nakil ve iskân edilen vatandaşlara yeni iskân edildikleri vilâyet dahilinde Rum emvali metrukesinden gayri Maliye hazinesine ait her nevi emlâk ve araziye 915 te mukayyet kıymetinin bulunmadığı takdirde emsaline nazaran 20 nci maddede beyan olunan şekilde takdir olunan kıymetin dört misli üzerinden talepte tekaddüm sırasile ellerindeki metrukât mazbataları mukabilinde teffiz olunabilir.

Şu kadar ki bu suretle bir aileye beş yüz dönümden fazla arazi teffiz olunamaz.

İki numaralı mntakalarda metrukât mazbataları sahiplerinin iskân edildiği vilâyet dahilinde Rum emvali metrukesinden gayri Hazine emrindeki her nevi emvali milliye ve metrukenin müzayedelerine nakit gibi kabul ve mahsup olunur.

10 uncu maddenin «10» fıkrasında beyan olunan mütেকaitlere ve bunların dul ve yetimlerine ilişkilerini kesmek üzere müracaatları halinde ma-

aşlarının on seneliğine mukabil Maliye vekâletince tanzim ve ita olunacak mazbatalar metrukât mazbataları hüküm ve kıymetini haizdir.

1 numaralı mntakalarda iskân edilen muhacirler dahi iskân tarihinden itibaren beş sene zarfında ve iskân edildikleri vilâyet dahilinde peşin para ile arzu ettikleri takdirde bu maddenin ilk fıkrasında beyan olunan sıraya dahil olarak 915 mukayyet kıymetlerinin dört misli üzerinden arazi ve emlak tefevvüz edebilirler. Şu kadar ki bu suretle bir aileye bir köy hududu içinde beş yüz dönümden fazla arazi teffiz olunamaz.

Yeni tesis ve ihya edilecek köylerde müşterek ihtiyaçlar

MADDE 22 — Bir ve iki numaralı mntakalarda muhacirlerin veya mecburî veya ihtiyarî olarak nakledilen vatandaşların iskânı için yeniden tesis ve ihya edilecek köylerde mera, harman ve pazar yerleri, kabristan ve mümkün olan mahallerde köy sandığı menfaatine imcece suretile işlenecek (500 dönüme kadar) tarla, fidanlık, baltalık, orman itti hazına elverişli yerler meceanen tahsis ve tefrik, karakol mektep gibi mebanî ile işme su yolları ve çeşmeleri tesisatı veya eskiden mevcut olup zaman ile muattal kaldığı anlaşılan su yollarının galeri, kuyu ve sarnıçlarının ve iska tertibatının ihyası ile yeniden kabili istifade hale getirilmesi amelîyatı da Hükümet hesabına inşa ve ifa edilir.

Maarif yardımı

MADDE 23 — 10 uncu maddeye tevfi kan mecburî veya ihtiyarî olarak bir numaralı mntakaya Hükümetçe yerleştirilen muhacirlerin ve vatandaşların orta tahsili takip edebilecek evsafaftaki kız ve erkek çocukları müsabaka sırasile mntaka dahilindeki orta mekteplere, liselere, muallim mekteplerine, memleket ve meslek mekteplerine usulü mevzuasına tevfi kan leyli ve meceanî olarak kabul olunurlar.

Mecburî ikamet

MADDE 24 — Gerek kendi arzularile gerek bir muahede veya zaruret icabı olarak Türkiyeye gelip kabul edilen muhacirlerden alelümum mültecilerden bir ve iki numaralı mntakalara yerleşenler ile 10 ve 11 inci maddelere tevfi kan mezkûr mntakalara nakledilen ve yerleştirilen vatandaşlar

Hükümetçe gösterilen iskân mahallinde beş sene müddetle oturmağa mecburdurlar.

Dahiliye vekâletinin müsaadesi olmadıkça iskân yerlerini bir veçhile terkedemezler. Muvakkaten işi ve ticareti veya tahsil zarureti olanların böyle bir müsaade ile infikâkleri, iskân mahallini terk mahiyetinde olmamak meşruttur.

Bir ve dört numaralı mntakadan nakledilenler iskân olundukları mahalde mecburî ikamet müddetini bitirmiş olsalar dahi bu mntakalara avdetle orada yeniden tesisi ikamet etmelerine müsaade olunamaz.

İskân işinde tashihat

MADDE 25 — 24 üncü maddede zikredilen kimselerin bir ve iki numaralı mntakalara kabullerinden itibaren iki sene zarfında görülecek hakikî lüzum üzerine aynı mntakalarda iskân mahallerini tebdil ve tashihe İcra vekilleri kararile Dahiliye vekili mezdundur.

Mukayyet tasarruf

MADDE 26 — 10 ve 11 inci maddeye tevfi kan bir ve iki numaralı mntakalara yerleşenlere gerek adi ve gerek borçlu iskân ve gerek teffiz suretile verilen gayrimenkuller beş sene müddetle satılmaz; tapularına o yolda meşruhat verilir.

Muafiyetler : Gümrük muafiyeti

MADDE 27 — Bu kanuna tevfi kan Türkiyeye kabul edilen muhacirlerin aile başına getirecekleri menkul mallar, tohumluk, çift hayvanları, ziraat aletleri, sanayi alât ve edevatı, mevaddı iptidaiyetlere kâmil ve mevaşi sürülerile eşyayı ticariyelerinden 10 000 liralık miktarı müstemirren işgal ettikleri ticaretin nevine mutabakatı Türkiye konsoloshanelerince tasdik edilmek şartile gümrük resmü bir defaya mahsus olmak üzere sair bilcümle tekâliften muaftr.

Vergi muafiyeti

MADDE 28 — Gerek hariçten gelip kabul edilerek gerek dahilden mecburî veya ihtiyarî istekle nakloşunarak bir numaralı mntakaya yerleştirilenler tarihi tescillerinden itibaren :

A - İlk iki sene tamamen,

B - Üç, dört, beşinci senelerde yarı yarıya bilâvasıta vergilerden ve yol mükellefiyetinden muaf

tutulurlar,

C - Bu kanuna tevfikana meccanen temlik edilen emvalden dolayı veraset ve intikal vergisi alınmaz,

D - Muhacir ve mültecilere ait iskân, temlik, teffiz, takdiri kıymet ve borçlanma muameleleri puldan muafıtır.

19 uncu maddeye tevfikana iki numaralı mntakaya yerleşenlerle 12 nci maddede gösterildiği veçhile üçüncü mntakaya yerleşen muhacirler tarihi tescillerinden itibaren yalnız iki sene bilâvasıta vergilerden ve yol mükellefiyetinden muaf tutulurlar.

Tapu muafiyeti

MADDE 29 — Umumiyetle adi iskân ve tefiz suretile verilen gayrimenkul mallar tapu harcı alınmadan tapuya raptolunur.

Borçlu iskân suretile verilen gayrimenkul harç alınmadan ipotekli tapuya raptedir. İpotekli tapuların ipoteksiz tapuya tebdilinde harç alınmaz.

Askerlik muameleleri

MADDE 30 — Muhacir ve mültecilerin askerlik muameleleri askerlik mükellefiyeti kanununun muaddel ikinci maddesi hükmüne tâbidir. Diğer vilâyetler ahalisinden olup bu kanuna tevfikana 1 numaralı mntakalara yerleştirilen vatandaşlar dahi askerlik mükellefiyeti kanununun muaddel ikinci maddesi hükmünden muhacirler misillü müstefit olurlar.

Tescil için müracaat müddeti

MADDE 31 — Muhacirler Türkiyeye muvasalatlarından bir ve iki numaralı mntakalarda iskâna tâbi olanlar bu mntakalara vusullerinden itibaren üç ay zarfında tescil olunur ve puldan muaf olmak üzere aile reislerinden alacak beyannameler tescile esas tutulur.

Borçlanma

MADDE 32 — 15, 18, 19 uncu maddelerde beyan olunan borçlanma muamelelerinde 14 kânunusani 1926 tarihli 716 numaralı borçlanma kanununun hükümleri tatbik olunur.

Ancak borç taksitleri, tescili tarihini takip eden

üçüncü malî sene iptidasından itibaren istifa olunur.

Uzun vadeli taahhütler

MADDE 33 — İskâna ait, amelîyat ve inşaat için her seneye ait tahakkuk eden miktarı taallük eylediği sene bütçesinden sarfolunmak üzere senelere şamil taahhüt aktine Hükûmet mezdur.

İskân işlerinin muhtelif mntakalarda bir veya bir kaç şirket marifetile tedviri kanunu mahsus vazına mütevakkıftır.

İskân masraflar

MADDE 34 — Birinci maddede beyan olunan iskân programının tatbiki masrafı olarak on beş sene müddetle her sene Dahiliye bütçesine ayrı bir fasıl hükmünde lâakal iki milyon lira tahsisat konulur.

Bir numaralı mntakaya seneden seneye yeniden iskân edilecek nüfusun ihtiyaçlarıyla alâkadar hizmetlerin istilzam ettiği masraflar için dahi nevine göre ait olduğu vekâletin on beş sene müddetle her sene bütçesine ayrı fasıl olarak ıktıza eden tahsisat vazolunur.

Birinci ve ikinci fıkralarda beyan edilen fasıllardan her malî sene nihayetinde gayri ezsarf kalan mebalîğ ertesi senenin ihtiyacına karşılık olmak ve sarfolunmamak üzere Devlet bankasına yatırılır, ve ertesi sene bütçesindeki tahsisata ilâve olunur.

İskân teşkilâtı

MADDE 35 — İskân teşkilâtı, merkezde Dahiliye vekâleti merkez teşkilâtı hakkındaki kanuna tevfikana nüfus işleri umum müdürlüğüne merbuttur.

Bir ve iki ve üç numaralı mntakalara dahil olunanların tebeyün edecek ihtiyaca göre taşra teşkilâtının ve kadrolarının tesbiti İcra Vekilleri Heyeti kararına mütevakkıftır.

Vilâyetlerde, iskân teşkilâtı mahallî en büyük mülkiye memurlarının emri ve nezareti altındadır.

İskân memurları istihdam şeraiti itibarile dahiliye memurları kanununa tâbidir.

Her sene bütçesile tasdik edilecek tahsisat ve İcra Vekilleri Heyeti kararile tesbit olunacak kadro dahilinde ücretli memur istihdamına Dahiliye vekili mezdur.

Merkez iskân komisyonu

MADDE 36 — Dahiliye vekâletinde vekilin veya tevkil edeceği zatin riyasetinde Dahiliye, Hâriciye, Maliye, İktisat, Ziraat, Sıhhat ve içtimâî muavenet vekâletleriyle Büyük erkânı harbiye riyasetince ve Ziraat bankasıncıa tensip olunacak zevattan ve vukuf ve ihtisaslarından istifade edilmek üzere Dahiliye vekâletince hariçten intihap kılınacak azamî dört zatten müteşekkil merkezî iskân komisyonu bulunur.

Merkezî iskân komisyonu başlıca Türkiyeye gelecek muhacirlerin veya Türkiyede naklolunacak vatandaşların eski ve yeni iktisadî, içtimâî, sıhhi evsaf ve şeraite göre mürettep mahallerini tetkik etmek 1, 2, 3, 4 numaralı iskân mntakaları ve iskân programları hakkında tetkikatta bulunmak, muhacirlerin sevk şeraitini mütalea eylemek, iskân tahsisatının sarf mahalleri hakkında mütaleada bulunmak ve hariçten ve dahilden yeni yurtlarına yerleşecek olanların sevkleri ve müstahsil hale gelinceye kadar bakımlarile alâkadar olan Devlet devair ve şubalarının müzaheretlerini ve mesai tesanüdünü temine ait tedbirleri tezekkür etmek gibi vazifelerle mükelleftir. Kararları istişarî mahiyeti haizdir. Merkezî iskân komisyonunun mesai usulü Dahiliye vekâletince tanzim ve İcra Vekilleri He-

yeti tarafından tasdik edilecek bir talimatname ile tesbit olunur.

Nizamnameye kalan hükümler

MADDE 37 — Bu kanunun tatbiki suretleri nizamname ile tayin olunur.

İlga edilen hükümler

MADDE 38 — 31 Mayıs 1926 tarihli 885 numaralı iskân kanunu ve mahalli iskânlarını bilâ mezuniyet tebdil eyliyen muhacir, mültecilerle aşair hakkında 30 teşrinisani 1341 tarihli ve 675 numaralı kanun ve işbu kanuna muhalif hükümler mülğadır.

MADDE 39 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 40 — Bu kanunun hükümlerini tatbika İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

27 - IV - 1932

Bş. V. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.
Dr. Refik	Yusuf Kemal	Zekâi	Ş. Kaya
Ha. V. V.	Mal. V.	Mf. V.	Na. V.
Ş. Kaya	M. Abdülhalik	Esat	Hilmi
İk. V.	S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
M. Şeref	Dr. Refik	Ali Rana	Muhlis

İskân kanunu lâyihası muvakkat encümeninin tadili

Yerleştirm e kanunu

Başlangıç

BİRİNCİ MADDE — Türkiyede türk ekimine (kültürüne) bağlılık dolayısıyla nüfus oturuş ve yayılışının, işbu kanuna uygun olarak, İcra Vekillerince yapılacak bir programa göre, düzeltilmesi Dahiliye vekâletine verilmiştir.

İKİNCİ MADDE — Dahiliye vekâletince yapılp İcra Vekilleri heytince tasdik alınacak haritaya göre Türkiye, yerleştirme bakımından, üç türlü mntakalara ayrılır:

1 numaralı mntakalar: Türk ekimli nüfusun işmesi istenilen yerlerdir.

2 numaralı mntakalar: Türk ekimine sinmesi istenilen Nüfusun, göç ettirilip yerleştirilmesine ayrılan yerlerdir.

3 numaralı mntakalar: yer, sıhhat, iktisat ekim, siyaset, askerlik ve inzibat sebepleriyle boşaltılması istenilen ve yerleşme ve oturma yasak edilen yerlerdir.

Yukarıda yazılan yerleşme mntakalarının tasdikli haritasında, zamanla ortaya çıkacak ihtiyaca göre, değişiklikler yapılması Dahiliye vekâletinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararına bağlıdır.

Bölüm : I

Muhacirlerin ve mültecilerin kabulü

ÜÇÜNCÜ MADDE — Türkiyede yerleşmek dileğile dışardan, teker veya toplu, gelmek isteyen Türk soyundan yerleşik veya göçebe kişiler ve aşiretler ve Türk ekimine bağlı yerleşik kimseler, işbu kanunun hükümlerine göre, Dahiliye vekâletinin emrile alınırlar; bunlara (Muhacir) denir. Kimlerin ve hangi memleketler halkının Türk ekimine bağlı sayılacağı İcra Vekilleri Heyeti kararile tesbit olunur.

Türkiyede yerleşmek dileğile olmayıp bir zaruret sürüklemesile, iğreti oturmak üzere, sığınanlara (Mülteci) adı verilir. 4 üncü maddede yazılı sebepler bulunmayan mülteciler, Türkiyede yerleşmek isterler ve bunu yazı ile buldukları yerin Hükûmetine bildirirler ise, muhacir gibi yerleştirim ve nüfus kütüklerine yazım muamelesi görürler. Öbür mülteciler için vatandaşlık kanunu hükümleri tatbik olunur.

Dahiliye vekâleti muhacirlerin ve mültecilerin alınma yollarını gösterir bir talimatname hazırlar.

DÖRDÜNCÜ MADDE — A : Türk ekimine bağlı olmayanlar,

B : Anarşistler,

C : Casuslar,

Ç : Göçebe çingeneler,

D : Memleket dışına çıkarılmış olanlar Türkiyeye muhacir olarak alınmazlar. Buluşık hastalıklar doğrudan doğruya Hükûmet hastanelerine gönderilip oralarda parasız tedavi olunurlar.

BEŞİNCİ MADDE — Huhusî bir ahit dolayısıyla Türkiyeye mecburî olarak gelenler yapılan muahede hükümlerine ve Hükûmetçe verilen kararlara göre alınırlar.

ALTINCI MADDE — A : Muhacirler sınırdan girdikleri veya nakil vasıtalarından çıktıkları yerin en büyük mülkiye memuruna baş vurarak kendilerini ve ailesi fertlerini yazdınp bir «muhacir kâğıdı» almağa ve bir yurttaşlığa girme beyannamesi imzalamağa mecburdurlar. muhacir kâğıdı iğreti doğum kâğıdı yerine geçer. Bir yıl muteber tutulur.

B : Muhacir olarak alınanlar, İera Vekilleri Heyeti kararla, hemen yurttaşlığa alınırlar. Küçükler baba ve analarına veya hısımlarına bağlı tutulurlar. Kimsesiz gelen küçükler, yaşına bakılmaksızın, yurttaşlığımıza geçirilirler.

YEDİNCİ MADDE — A : Türk soyundan olup Hükûmetten yerleşme yardımını istememeği yazı ile bildiren muhacirler ve mülteciler Türkiye içinde istedikleri yerde yerleşmeye serbest bırakılırlar. Bunlardan doğrudan doğruya veya sözlerine aykırı olarak Hükûmetten yerleşme isteyenler Hükûmetin göstereceği yerlere gitmeye mecburdurlar.

B : Türk soyundan olmayanlar, Hükûmetten yardım istemeseler bile, Hükûmetin göstereceği yerde yurt tutmağa ve Hükûmetin izni olmadıkça buralarda kalmağa mecburdurlar; izinsiz başka yere gidenleri ilk defasında yerlerine gevrilirler; tekerrürü halinde İera Vekilleri Heyeti kararla, yurttaşlıktan düşürülürler.

C : Muhacirlerin ve mültecilerin Hükûmetten yerleşme istemeleri, geldikleri tarih başlangıç olmak üzere, iki yıl içinde yapılır.

Bölüm : II

İçerde göçettirmeler ekim ve idare tedbirleri

SEKİZİNCİ MADDE — Türkiye içinde toprağı dar veya azmaklık, bataklık, ormanlık, dağlık ve taşlık olan yerlerde bulunan ve geçim vasıtasından mahrum olan köyleri, gerek yerleşik gerek göçebe bulunsun 3 numaralı mntakalar halkını yaşayış ve sıhhat şartları elverişli olan yerlere göçettirmeğe; evleri dağınık köyleri daha uygun merkezlerde toplamağa; huğları, obaları ve komları köyler içine kaldırmağa ve yenilerinin yapılmasını yasak etmeğe Dahiliye vekili salâhiyetlidir.

DOKUZUNCU MADDE — Türkiye tabiiyetinden bulunan gezginci çingenele-ri ve Türk ekimine bağlı olmayan göçebeleri, toplu olmamak üzere, kasabalara ve serpiştirme suretile Türk ekimli köylere dağıtıp yerleştirmeye; casuslukları sezi-lenlerini sınır boylarından uzaklaştırmağa ve ecnebi tabii gezginci çingeneleri ve Türk ekimine bağlı olmayan göçebeleri millî sınırlar dışına çıkarmağa Dahiliye vekili salâhiyetlidir.

ONUNCU MADDE — A : Kanun aşirete hükmî şahsiyet tanımaz. Bu hususta, her hangi bir hüküm, vesika ve ilâma destekli de olursa olsun, tanınmış haklar kaldırılmıştır.

Aşiret reisliği, beyliği, ağalıklığı ve şeyhliği ve bunların her hangi bir vesikaya veya görgü ve göreneğe dayanan her türlü teşkilât ve taazzufları kaldırılmıştır.

B : Bu kanunun neşrinden önce her hangi bir hüküm veya vesika ile veya türe ve görenekle aşiretlerin şahsiyetlerine veya onlara izafetle reis, bey, ağa, ve şeyhlerine ait olarak tanınmış, kayitli, kayitsiz, bütün gayrimenkuller Devlete geçer. Bu kanun hükümlerine ve Devletçe tutulan usullere göre bu gayrimenkuller

muhacirlere, mültecilere, göçebelere, göç ettirilene, topraksız veya az topraklı yerli çiftçilere dağıtılıp tapuya bağlatılır.

Bu gayrimenkullerin aidiyeti tapu sicillerindeki kayıtlara göre tesbit olunur. Tapu sicillerinde aidiyete dair bir kayıt yoksa veyahut kayıtlar yalnız şahıslar namına olupta halk arasında bunların aşirete ait olduğu şayi bulunuyor ve aşiret fertleri de bu gayrimenkullerden başkasına sahip bulunmuyorlarsa aidiyet, tahkikat üzerine, o yerin idare heyeti kararile hallolunur; valilerce tasdik edilen idare heyetlerinin bu kararı katidir.

C : Bu kanunun neşrinden önce aşiretlere reislik, beylik, ağalık, şeyhlik yapmış olanları, yapmak isteyenleri ve sınırlar boyunda oturmasında emniyet ve asayiş bakımından mahzur bulunanları, aileleriyle birlikte, uygun yerlere göç ettirip yerleştirmeye, İcra Vekilleri Heyeti kararile, Dahiliye vekili salâhiyetlidir.

Ç : Türk tabii olupta Türk ekimine bağlı bulunmayan aşiretler fertlerinin dağınık olarak 2 numaralı mntakalara, Türk tabii ve Türk ekimli göçebe aşiretler fertlerini sıhhat ve yaşama şartları elverişli yerlere göçettirip yerleştirmeye; Türk tabii olmayan ve Türk ekimine bağlı bulunmayan göçebe aşiretler fertlerini icaba göre Türkiye dışarısına çıkarmağa Dahiliye vekili salâhiyetlidir.

ON BİRİNCİ MADDE — A : Anadili türkçe olmayanlardan toplu olmak üzere yeniden köy ve mahalle, işçi ve sanatçı kümesi kurulması veya bu gibi kimse-lerin bir köyü, bir mahalleyi, bir işi veya bir sanatı kendi soydaşlarına inhisar ettirecek bir oluş meydana getirmesi yasaktır.

B : Türk ekimine bağlı olmayanlar veya Türk ekimine bağlı olupta türkçeden başka dil konuşanlar hakkında ekim, askerlik, siyaset, topluluk, (İçtimâlik) ve inzibat sebepleri İcra Vekilleri Heyeti kararile Dahiliye vekâleti lüzumlu görülen her türlü tedbiri almağa mecburdur. Toptan olmamak üzere başka yerlere göçettirmek ve yurttaşlıktan düşürmek te bu tedbirler içindedir.

C : Kasabalarda ve şehirlerde yerleşen ecnebilerin tutarı belediye sınırı içindeki bütün nüfus tutarının yüzde onunu geçemez ve ayrı mahalle kuramazlar.

Bölüm : III

Yerleştirme

ON İKİNCİ MADDE — 1 numaralı mntakalara:

A : Yeniden hiç bir aşiretin veya göçebenin sokulmasına;

B : Türk ekimine bağlı olmayan hiç bir ferdin yeniden yerleşmesine;

C : Bu mntakaların eski yerlilerinden olsa bile Türk ekimine bağlı olmayan hiç bir kimsenin dönmesine izin verilemez.

Ç : Bu mntakalarda soyca Türk olup dilini unutmuş bulunan köyler halkına:

D : Soyca Türk olup dilini unutmuş aşiretlere bağlı ailelere, ahaliyi Türk ekimine bağlı köyler ile nahiye, kaza ve vilâyet merkezleri civarında, toprak dağıtılarak yerleştirilirler.

E : Bu mntakalarda, 1914 ten önce, yerleşip ana dili Türkçe olan ve umumî veya millî savaşta mntaka dışarısındaki vilâyetlere gelmiş ve bu kanunun meriyetine kadar hiç bir yerleşme yardımı görmemiş bulunanların eski yurtlarına dönmeleri ve yerleşmeleri temin olunur.

F : Dışardan gelecek Türk ekimli muhacirler, iklim ve yaşayış şartlarına uygunluğu göz önünde tutularak, bu mntakalara alınıp yerleştirilirler.

G : 3 numaralı mntakalar halkından veya bir numaralı mntakalar dışında yerleşmiş olanlardan Türk ekimli yurttaşlar, aileleriyle birlikte, iklim ve yaşayış

şartlarına uygunluk kaydıla, 1 numaralı mıntakalara alınıp yerleştirilirler.

H : 1 numaralı mıntakalar dışındaki vilâyetler ahalisinden bu mıntakalara aileleriyle birlikte, gelip yerleşmek isteyen Türk soylu ve ekimli asker ve mülkiye mütekahtleri; yine bu vilâyetler halkından ve Türk soyundan olduğu halde bu mıntakalarda askerlik etmiş olup salındıklarında ailelerini getirerek ve bekâr olanlardan, evlenerek, yerleşmek isteyenler, 17 nci maddeye göre, yerleştirilirler.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — 2 numaralı mıntakada :

1 - Aşağıda yazılanlar Dahiliye vekâletinin uygun göreceği yerlerde yerleştirilirler:

- A : Dışardan gelen muhacirler ve mülteciler,
- B : Bu mıntakadaki âşiretler,
- C : 3 numaralı mıntakalardan göç ettirilenler (Göçebe ve yerleşik),
- Ç : 1 numaralı mıntakadan göç ettirilenler (Göçebe ve yerleşik),
- D : 1 ve 3 numaralı mıntakalar halkından olup bu mıntakalarda askerliğini bitirmiş olanlardan evlenerek kalmak isteyenler,
- E : 1 numaralı mıntakalarda Türk soylu olmayanlardan bu mıntakaya gelip yerleşmek isteyenler,

2 - Aşağıda yazılanlar, İcra Vekilleri Heyeti kararile göç ettirilip yerleştirilebilirler :

- A : Topraksız veya az topraklı çiftçiler,
- B : Çökiüntü, su taşıntısı gibi âfete uğrayan kimseler,
- C : Verimsiz veya azmâklık ve bataklık veya tehlikeli veya askerlikçe yasak topraklardaki insanlar,
- Ç : Ekimce veya siyasetçe veya idarece veya toplulukça veya askerlikçe veya iktisatça göçümleri lüzumlu görülen kimseler.

3 - Türk soyundan olmayanların köylere, serpiştirme suretile; kasaba ve şehirlere, ayrı mahalle veya küme yapmayacak yolda, yerleştirilmeleri mecburidir.

ON DÖRDÜNCÜ MADDE — Yer, sıhhat, iktisat, ekim, siyaset, askerlik ve inzibat sebeplerile Hükûmetçe yerleşme ve ısratma yasak edilip boşaltılması istenilen 3 numaralı mıntakalar halkı, iklimi, yaşayış şartlarına ve bu kanunda yazılı kayıtlara uygunluk gözetilerek 1 veya 2 numaralı mıntakalara göçettirilip yerleştirilirler.

3 numaralı mıntakalara, İcra Vekilleri Heyeti kararı olmadıkça, hiç kimsenin yeniden yerleşmesine izin verilemez.

ON BEŞİNCİ MADDE —

1 - Devlet kara ve deniz nakil vasıtaları muhacirleri, mültecileri, bunların gümrükten muaf bütün eşyalarını ve hayvanlarını, Hükûmetçe göçettirilenleri ve bunların eşya ve hayvanlarını yerleşecekleri yere, yerleşecekleri yer, bunların yolları üzerinde değilsen yakın istasyon veya limana kadar parasız nakledeleler.

İmtiyazlı nakliye şirketleri ve imtiyazlı tahmil ve tahliye şirketleri bu kimseler ve eşyaları ve hayvanları hakkında asgari tarifelerini tatbika mecburdurlar.

2 - 8, 9, 10, 11, 12, 13 ve 14 üncü maddelerde yazılı içerde bir yerden diğer yere göçettirilenlerden ve dışardan kendi kendine gelen muhacirlerden ve mültecilerden ihtiyaçlı olanlar:

- A : Bayağı yerleştirmeye tâbi tutulurlar,
- B : Kendilerinin, zat, ev, sanat ve ticaret eşyalarının, alât ve edevatının, yiyeceklerinin, tohumluklarının, koşum ve damızlık hayvanlarının ve gümrükten muaf bütün eşyalarının, kalktıkları yerden veya sınırdan yerleşecekleri yere

kadar, götürme masrafları Hükûmetçe verilir.

C : Bunlardan kaldırıldıkları veya sınırlarımızdan içeri girdikleri günden yerleştikleri güne kadar geçen zaman ve yerleştirildiklerinden başlayarak bir yıl içinde yatacakları, yiyecekleri, yakacakları ve tedavileri Hükûmetçe temin olunur.

Ç : Bunlardan çok fakir olanlarına, bir defalık, giyecek de Hükûmetçe verilebilir.

3 - Hükûmetçe göç ettirilenlerden kendi kendine gelen muhacirlerden ve mültecilerden ihtiyaçsız olanlara, serbest yerleşme isteyen bütün muhacirlere ve bütün mültecilere:

A : Hükûmetçe masraf yapılamaz. Ancak imkân olan yerlerde bunlara toprak v yeri, bağ ve meyvelik yeri verilir.

B : Masrafları kendi taraflarından ödenmek şartile, başka nakil vasıtaları, yatacak yer, yiyecek, içecek ve yakacak Hükûmetçe temin ve tanzim olunabilir.

4 - Dışardan Hükûmet kararile getirilen muhacirlerde ihtiyaçlı ihtiyaçsız aranmiyarak hepsi için ikinci bent tamamen tatbik olunur ve kalktıkları yerden sınırlarımıza kadar ikinci bendin (B) fıkrasındaki bütün nakliye, yatacak yer, yiyecek, yakacak ve tedavi masrafları Hükûmet tarafından verilir.

5 - Yerleştirildikleri yeri bırakarak serbest yerleşme isteyenlere, verilmiş olan yapılar ve topraklar ve yapılan masraflar peşin olarak geri alınmak şartile Dahiliye vekâletince serbest yerleşme izni verilebilir.

6 - İhtiyaçlıları ve ihtiyaçsızları ayırmağa yarayan bir «İhtiyaç derece cetveli» Dahiliye vekâletince yapılır.

ON ALTINCI MADDE — A : Karı ve koca bir aile olarak yerleştirilir;

B : Evlenmemiş çocuklar, çocuksuz erkek ve kadın dullar, ana ve baba ile veya bunlardan sağ olanı ile birlikte yerleştirme görürler;

C : Anasız ve babasız torunlar dede ve büyük analarile veya bunlardan sağ olanı ile birlikte yerleştirilirler. Ancak torunların payları tapuda kendi adlarına yazılır;

Ç : Anasız ve babasız çocuklar birlikte bulunduğu ve yaşadığı kan, civar ve sıhrî hısımları ile birlikte yerleştirilirler. Bunların da payları tapuda kendi adlarına yazılır;

D : Anasız ve babasız çocuklar kan ve civar veya sıhrî hısımlarından biri yoksa kendi başlarına yerleşme görürler. Bunların küçüklerine ayrıca vasi tayin ettirilir;

E : Evli çocuklar ve evli torunlar, başlı başına bir aile olarak, yerleştirme görürler;

F : C fıkrasındaki torunların, Ç ve D fıkralarındaki çocukların, övey çocukların ve evlâtlıkların payları evleninceye kadar hiç bir suretle satılamaz, bağışlanamaz ve hâczolunamaz.

ON YEDİNCİ MADDE — Bayağı yerleştirme (Adi iskân) bir aileye, nüfus ve ihtiyacına göre oturacak ev veya ev yeri; sanatçılara ve tüccarlara ayrıca geçim getirecek dükkân veya mağaza yahut bu gibi yapı veya yeri ve döner sermaye; çiftçilere de ayrıca yetecek toprakla çift hayvanı, alât ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yeri vermekle yapılır.

Köylerde ve kasabalarda sanatçılara, dükkândan ayrı yarım istihkak miktarı toprak ta verilir.

Bayağı yerleştirme derecesini gösteren toprak dağıtım cetveli ilişiktir.

ON SEKİZİNCİ MADDE — Bayağı yerleştirmede Hükûmetçe verilen tali-

mata göre yapı yapılması için malzeme veya para verilebilir. Yapı yapmakta kendileri de kullanılabilir.

Bayağı yerleştirme için Devlet ormanlarından parasız kereste vermek ve bu yapıları yapmada asker, Devlet memur ve müstahdemlerini ve vasıtalarını kullanmak caizdir.

ON DOKUZUNCU MADDE — Yeniden kurulan veya canlandırılan köylere, orta malı olarak, mevcut nüfusun ortak ihtiyacına yetişen mektep, cami, köy odası, karakol, pazar, harman ve mezarlık yerleri, otlak, suvat; orman kanunu hükümleri içinde baltalık ve başka ortak ihtiyaçlara gerek yerler parasız bırakılır.

Mektep, köyodası, çeşme, su yolları, kuyu, sarnıç ve sulama tertibatı da Hükûmetçe yapılabilir veya onarılabılır. Bu işlerde buraya yerleştirilenleri işletmeye Hükûmet salâhiyetlidir.

YIRMİNCİ MADDE — 1 numaralı mıntakalara bayağı yerleştirilenlere, değeri peşin verilmek üzere, bayağı yerleştirme derecesinin iki katı, 914 veya daha önceki yılların tapu ve yoksa vergi değerleri üzerinden, toprak verilir.

Vergi veya tapu değeri olmayanları, eşlerine bakılarak, o yerin idare heyetinin biçeceği değer üzerinden vermek caizdir.

YIRMİ BİRİNCİ MADDE — Bayağı yerleştirilen muhacir, mülteci, göçebe ve göçettirilen çiftçilere ve sanatçılara aşağıda yazılı topraklardan dağıtılır:

A : Menşei ve nevi ne olursa olsun bütün millî topraklardan,

B : Şerhin, kasabaların, köylerin sınırları içinde bulunan mera, baltalık ve fundalık gibi orta malı olup Hükûmetçe ihtiyaçtan artık görülen topraklardan,

C : Şehirlerin, kasabaların, köylerin sınırları dışında kalan ve orman olmayan boş yerlerden,

Ç : Devletçe görülecek lüzum ve zaruret üzerine bazı ormanlarda, İcra Vekilleri Heyeti kararile, muvafık görülen yerlerden,

D : Hükûmetçe satın alınacak veya istimlâk olunacak çiftlikler ve topraklardan.

YIRMİ İKİNCİ MADDE — Muhacirlerin, mültecilerin, göçebelilerin ve göç ettirilenlerin yerleştirilmelerine ayrılan veya bunlara verilen yapılar ve topraklar, kimin işgali altında olursa olsun, vali veya kaymakamın yazılı emrile zabıtaca boşaltılır ve kendilerine teslim olunur. Bunlara vukubulacak tecavüzlerde de vali ve kaymakamlar zabıta marifetile boşalttırmaya salâhiyetlidirler.

YIRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanun hükümlerine göre muhacirlere, mültecilere göçebelere, göç ettirilenlere ve yerlilere dağıtılan yapı ve toprakların temlikine vali ve kaymakamlar salâhiyetlidirler. Dağıtış defter veya kararların altı vali veya kaymakamlarca tasdik edilmesi temliktir. Tasdikli defterlerdeki veya kararlardaki miktarlar muteberdir.

YIRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Muhacirleri ve mültecileri ve göç ettirilenleri kendilerine ev yapmaya veya Hükûmetçe yaptırılmaya kadar yerleşecekleri yerde veya civarda mevcut Hükûmete veya halka ait uygun binalarda barındırmak ve bu binaları vali veya kaymakamın yazılı emrile zabıtaca hemen boşaltmak caizdir. ancak bu boşaltmanın ev ve bina sahiplerinin yaşamalarını ve barınmalarını imkânsız kalacak yolda olmaması ve bir yıldan artık sürmemesi şarttır.

Bu yolda binası boşaltılanlara Hükûmetçe münasip kira verilir. Muhacirlerin mültecilerin ve göç ettirilenlerin geçtikleri yerlerde, iğreti konaklamak üzere bir

haftadan artık bir müddet için bina boşaltılmasına izin verilemez.

Bu maddenin hükümlerini tatbik için Dahiliye vekâletince talimat yapılır.

YIRMİ BEŞİNCİ MADDE — Muhacirlerin, mültecilerin, göç ettirilenlerin ve göçebelerin yurtlandırıldıklarından başlayarak iki yıl içinde, görülecek hakikî lüzum üzerine, aynı mıntakalarda yerleşme yerlerini değiştirmeye ve düzeltmeye Dahiliye vekili salâhiyetlidir.

Bölüm : IV

Mecburiyetler, tasfiye ve istihkak mazbataları

YIRMİ ALTINCI MADDE — 3 numaralı mıntakalardan mecburî göç ettirilenler menkul mallarını birlikte götürebilirler. Bunların bıraktıkları gayrimenkullerin mülkiyeti tam olarak Devlete geçer. Tasarruf vesikasına bağlı olanlarının sahiplerine 1914 veya daha önceki yıllar vergisi, yoksa tapu değerlerinin dört katı üzerinden, tapu ve vergi değerleri olmayanların eşlerinin vergi veya tapu değerlerine bakarak o yerin idare Heyetince biçilecek değer üzerinden birer « istihkak mazbatası » verilir.

YIRMİ YEDİNCİ MADDE — Bu kanun hükümlerine göre Hükûmetçe göç ettirilenler veya isteklerle göç edenler bir yıl içinde eski yerlerindeki menkul ve gayrimenkul mallarını tasfiye etmeye mecburdurlar. Bu müddet içinde tasfiye etmeyenlerin menkul ve gayrimenkul malları Devletçe tasfiye olunur. Bunlardan isteyenler 26 ncı maddeye göre gayrimenkullerine karşılık Hükûmetten istihkak mazbatası alabilirler. Bu takdirde bu gayrimenkullerin mülkiyeti tam olarak Devlete geçer.

YIRMİ SEKİZİNCİ MADDE — İstihkak mazbataları önce sahiplerine gittikleri yerde bayağı yerleştirme için verilen menkul ve gayrimenkul mallara mahsup edilir. Bakıyeleri yerleştikleri vilâyet içinde Hazinesinin mülk ve toprak arttırmalarında nakit olarak kabul olunur. Şu kadar varki bir aileye istihkak mazbatası karşılığı olarak bayağı yerleştirme haddinin iki katından artık toprak verilemez.

İstihkak mazbataları, sahiplerinin adlarına yazılı olup ancak noterlikler vasıtasile başkalarına ciro edilebilir.

Bunların mirasçılara geçmesi umumî hükümlere bağlıdır.

YIRMİ DOKUZUNCU MADDE — A : Hükûmetçe bayağı yerleştirilen muhacirler, mülteciler, göçebeler ve 1 numaralı mıntakada Hükûmetçe yerleştirilen kimseler yerleştirildikleri yerde en az on yıl oturmağa mecburdurlar. Bunlar Dahiliye vekâletinin izni olmadıkça başka yerlerde yurt tutamazlar. Başka yerlere izinsiz gidip yurt tutanlar ve tutmak isteyenler yerleştirildikleri yere döndürülürler.

B : 1 ve 3 numaralı mıntakalardan 2 numaralı mıntakaya göç ettirilen ve 2 numaralı mıntakada 8, 9, 10 ve 11 inci maddelere göre bir yerden başka yere göç ettirilenler on yıl sonra dahi, İcra Vekilleri Heyeti kararı olmadıkça, başka yerlere gidip yurt tutamazlar.

OTUZUNCU MADDE — 12, 13, 14, ve 15 inci maddelere göre 1 ve 2 numaralı mıntakalara yerleşenlere gerek borçsuz ve gerek borçlu bayağı yerleştirme yolu ile veya bayağı yerleştirme haddi içinde teffiz şeklinde verilen gayrimenkuller on yıl müddetle hiç bir suretle satılamaz, bağışlanamaz, terhin edilemez,

haczolunamaz, tapularına o yolda kayıt düşürülür.

Hükûmetin iznile Ziraat bankasına terhin caizdir.

Bölüm : V

Muafiyetler

1 - Gümrük muafiyeti

OTUZ BİRİNCİ MADDE — Bu kanunun hükümlerine göre alınan muhacirlerle dışarıdan gelen mülteci ve aşiret fertlerinin birlikte getirdikleri aşağıda gösterilen kendi eşyaları, malları ve hayvanları gümrük resmile, bir defalık, başka bütün teklif ve resimlerden muaftır:

1 - Bir aile için:

A : Zat ve ev eşyası, bütün bütüne,

B : Meslek ve meşgale eşyası, aşağıdaki kayitlerle:

Çiftçi ise: çift hayvanları, arabaları, araba ve koşum takımları, çiftçiliğe mahsus her türlü alât ve edevat ve makinaları, her türlü damızlık hayvanları, tohumluk ve yiyecek zahireleri ve aşıkları bütün bütüne ve ötedenberi besledikleri büyük ve küçük hayvanlarla ziraî mahsullerinden değeri altı bin liraya kadar olan miktarı.

Zanaatçı ise: Her türlü zanaat alât ve edevatı ve makinaları söküp getirecekleri fabrikaları, alât ve edevatı bütün bütüne ve fabrikaları masnuatından ve iptidâî maddelerinden değeri altı bin liraya kadar olan miktarları. (Trikotaj fabrikası makinaları ve kauçuk zanaatları mamulâtından olan ayakkabıları hariçtir. Ancak zate mahsus ve kullanılmış küçük trikotaj makinaları muafiyetten istifade eder.)

Tüccardan ise; ötedenberi satagelmekte oldukları ticaret mallarından değeri (12 000) liraya kadar olan miktarı, (Şeker, benzin, petrol, koza, ipek ve ipekliler ve inhisara tâbi maddelerle trikotaj makinaları ve kauçuk sanayii masnuatından olan ayakkabıları hariçtir).

2 - Bir cemaat için (Bir köy ve mahalle veya cemaata ait kullanılmış eşya) :

A : Bütün mektep eşyası,

B : Bütün cami eşyası,

C : Vakıflara ait eşya ve mahsuller,

Ç : Köy ve mahalle odası eşyası, hatıralar ve cemaate yadigâr eşya,

D : Köyün ve mahallenin orta malı olan boğalar, aygırlar, tekeler, koçlar ve damızlık bütün hayvanlar,

E : Köy veya mahallenin harman, orak makinası ve traktör gibi ortak ziraî makina ve âletleri, köy değirmeni ve un fabrikası gibi orta sanat fabrikaları makinaları.

OTUZ İKİNCİ MADDE — Muhacirler ve mülteciler (31) inci madde dışında menkul ve gayrimenkul mallarının bedeli veya ellerinde bulunan nakitleri karşılığı Türkiyede yapacakları sanat veya ticaret veya ziraat eşyası getirebilirler. Bu yolda getirilecek eşya gümrük ve başka resimlere bağlıdır. Ancak bu eşyanın şeker, benzin, petrol, koza, ipek ve ipeklilerden ve Türkiyede inhisara bağlı maddelerle trikotaj makinaları ve kauçuk sanayii mahsullerinden olan ayakkabılardan olmaması şarttır.

OTUZ ÜÇÜNCÜ MADDE — Hükûmetçe, memleket iktisadiyatını korumak üzere, alınan ve alınacak olan tedbirler (31) inci ve (32) inci maddelere göre dışarıdan getirilebilecek eşya hakkında tatbik edilmez.

OTUZ DÖRDÜNCÜ MADDE — (31) ve (32) nci maddelerdeki muafiyetleri

kazanabilmek, Türk yurttaşlığına girmek için beyanname verip karşılığında bir kâğıt almağa ve getirilen malların, muhacirlerin ve mültecilerin kendi malları olmasına bağlıdır.

Sınırlarda belli kapılardan başka yollardan girmeğe mecbur kalmış olan muhacirler ve mülteciler getirecekleri mallar için bir beyanname verirler; aksi sabit oluncaya kadar bu beyannameler muafiyet için muteber olur. Kapılardan gelecek muhacirlerin ve mültecilerin nizamnamesinde şekil ve mahiyetleri gösterilecek bir vesika göstermeleri yahut yalnız veya toplu bir beyanname vermeleri kâfidir.

Türk yurttaşlığına girmekten vazgeçen veya giremeyen veya getirdikleri malların kendi malları olmadığı anlaşılanlardan (31) inci maddeye göre affedilmiş olan teklif ve resimler tam olarak tahsil olunur. (32) nei maddeye göre geçirilmiş eşya için bu teklif ve resimler iki kat alınır.

Muhacirlere ve mültecilere ait olmadığı halde bu kanunun hükümlerinden istifade edilerek geçirilecek gerek eşya ve hayvanlar ve gerek sahipleri (1918) numaralı kaçakçılık kanunu hükümlerine tâbi tutulur.

OTUZ BEŞİNCİ MADDE — Muhacirlerin ve mültecilerin gümrüksüz olarak sokacakları malların değeri gümrükten geçtiği yerin piyasasındaki toptan fiate göre tayin olunur.

2 - Vergi ve resim muafiyeti

OTUZ ALTINCI MADDE — A : Dışardan gelecek muhacirlerle mültecilere pasaport, vize ve eşya vesikası pulsuz parasız verilir.

B : Muhacirlerin, mültecilerin verecekleri veya kendilerine verilecek beyanname, vesika ve sair evrak her türlü damga pulu resminden muaftır.

OTUZ YEDİNCİ MADDE — Muhacirler, mülteciler (12) inci maddeye göre (1) numaralı muntakada yerleştirilenler, bir yerde yurtlandırılan göçebeler ve bir muntakadan öteki muntakaya Hükûmetçe göç ettirilip yerleştirilenler aşağıdaki muafiyetlerden istifade ederler:

1 - Vergi muafiyeti:

A : (1) numaralı muntakaya yerleştirilenler, yerleştirildikleri yıl sonundan başlayarak, beş yıl ve 2 numaralı muntakada yerleştirilenler, yurtlandırıldıkları yıldan başlayarak üç yıl toprak, yapı, kazanç muamele ve yol vergilerinden muaf tutulurlar. Yeni yapılar bina vergisi kanunu muafiyetlerine bağlıdır.

B : Bu kanun hükümlerine göre Hükûmetçe temlik edilen toprak ve yapılardan bu temlik dolayısıyla veraset ve intikal vergisi ve ferağ harcı resmi alınmaz.

C : Noterlerce yapılacak borçlanma senetleri pula ve harç ve ücrete bağlı değildir.

2 - Tapu muafiyeti :

Bu kanuna göre gerek parasız, gerek borçlu ve gerek peşin paralı olarak verilen bütün yapı ve topraklar parasız, pulsuz tapuya bağlanarak senedi verilir. Temlik ve teffiz, değer biçme, borçlanma ve ipotek konup kaldırma muameleleri hiç bir harca, masrafa ve pula tâbi tutulmaz.

3 - Askerlik muafiyeti

OTUZ SEKİZİNCİ MADDE — Muhacirlerin askerlik çağlarının başlangıcı geldikleri yılda nüfus kütüklerine geçen yaşlarına ve bu esasa göre hesap olunur. Nüfus doğum kâğıtlarında doğumlarının ay ve günü yazılı olmayanların doğum günleri yılın temmuzunun 1 inci günü sayılır.

Geldikleri yıl ikinci kânunun birinde 22 yaşını bitirmiş olanlar muvazzaf hizmete tâbi tutulmayıp yaşlıları fertler arasına ihtiyata geçirilirler. Bu gibilerin, her ne sebeple olursa olsun, nüfus kütüğüne yazılmalarının gecikmiş olması, geldikleri zaman ve yaşlarına göre başlayacak olan askerlik çağlarını geciktirmez. Bunlar, nüfus kütüğüne yazıldıkları tarihten başlayarak, iki yıl geçmedikçe talim, manevra ve başka iş için silâh altına çağrılmazlar.

Geldikleri yıl ikinci kânunun birinde 22 yaşını bitirmemiş olanlar muvazzaf hizmetini yapmağa mecbur tutulurlar. Ancak bunlardan, geldikleri tarihte, (16:22 dahil) yaşında olup ta Hükûmetçe yerleştirilenlerin ve Hükûmetin gösterdiği yerde yurt tutanların muvazzaflık hizmetleri, nüfus kütüğüne kaydoldukları tarihten başlayarak, iki yıl geciktirirler; bu hizmetleri en yakın piyade kıtalarında yaptırılmak üzere altı aya indirilir. Hükûmetçe yerleştirilmeyenler veya Hükûmetin gösterdiği yerde yurt tutmak istemeyenler yalnız iki yıllık geciktirme hakkından istifade ederler.

Memleketlerindeki tahsilleri ihtiyat zabiti yetiştirecek derecede olup ta, geldikleri tarihte, 22 yaşını bitirmiş olanlarla memleketlerinde askerlik yapmış ve fakat 22 yaşını bitirmemiş bulunanlardan ihtiyat zabiti olmak isteyenler ve geldikleri tarihte, 22 yaşını bitirmemiş ve memleketlerinde askerlik etmemiş olanlar iki yıl geciktirme hizmetinden sonra 1076 numaralı kanun hükümlerine tâbi tutulurlar.

Muhacirler arasında önce tâbi oldukları Hükûmet ordusunda ihtiyat veya muvazzaf zabıt olanlardan lüzumlu şartları taşıyanlar, staja tâbi tutularak, ihtiyat zabıtlığına geçirilirler.

Umumî seferberlikte muafiyet yoktur. Ancak nüfus kütüğüne kaydoldukları tarihten başlayarak üç ay geçmemiş olanların silâh altına alınmaları üç ayın sonuna bırakılır.

Bir yıl içinde nüfus kütüğüne kayıtlarını yaptırmayanlar yukarıdaki muafiyetten istifade edemezler.

Eski memleketlerinde askerlik ettiklerini veya bunun yerine bedel verdiklerini tevsik edenler tekrar muvazzaf hizmete tâbi tutulmayıp yaşlıları yerli eftrat ile ihtiyata geçirilir.

Türkiye içinde bir yerleştirme mntakasından başka bir yerleştirme mntakasına Hükûmetçe göçettirilerek yerleştirilen yurttaşlardan muvazzaf hizmete tâbi olupta bunu henüz yapmamış olanların bu hizmetleri, yerleşecekleri yere vardıkları tarihten başlayarak, iki yıl geciktirilirler ve, en yakın piyade kıtalarında yaptırılmak üzere, altı aya indirilir.

Kanunca muhacir tanınmayan mülteciler ve ecnebilerden Türk yurttaşlığına girenler, yurttaşlığa alındıkları tarihte hangi yaşta iseler o yaştaki yerli fertler gibi askerliklerini yaparlar.

Bölüm : VI

Malî hükümler

OTUZ DOKUZUNCU MADDE — I : 1 ve 2 numaralı mntakalarda 12 ve 13 üncü maddelere uygun olarak Hükûmetçe yerleştirilmiş veya yerleştirilecek muhacirlere, mültecilere, göçebelere ve göçettirilene 885 numaralı kanun hükümlerine göre verilmiş veya bu kanun hükümlerine göre verilecek olan bayağı yerleştirme haddi içindeki döner sermaye, sanat ve ziraat, alât ve edevatı, hayvanlar koşum ve araba takımları, tohumluklar ve 1 numaralı mntakalardakilere bayağı yerleştirme haddi içinde verilmiş veya verilecek toprak ve yapılar parasızdır. Bunlardan önce borçlanmış olanlardan tahsil edilmeyen taksitler tahsil olun-

maz ve tahsil edilenler de geri verilmez.

Dağıtım cetvelinin 3 üncü bendine göre verilen topraklar da parasızdır.

II : 2 numaralı mntakada 885 numaralı kanun hükümlerine göre yerleştirilmiş veya bu kanun hükümlerine göre yerleştirilecek muhacirlere, mültecilere, göçebelere ve göç ettirilenlere verilmiş veya verilecek yapılar ve topraklar borçlanmağa tâbidir.

Borçlanma muameleleri Dahiliye, ve tahsilât, tahsili emval kanununa göre Maliye vekâletince yaptırılır.

III : Borçlanma: Yerleştirme veya yerleşmenin sekizinci yılının eylülünden başlamak ve yirmi yılda ve kırk müsavi taksitte ödenmek üzere yapılır. Borç yirmi sekizinci yıl sonunda tamamen tahsil edilmiş olur.

Peşin verilmek istenen bu borçların yarısı indirilir.

Bu kanundan önce yerleştirilmiş olan muhacirlere, mültecilere, göç ettirilenlere ve göçebelere borçla bayağı yerleştirme haddi içinde verilmiş olan topraklar ve yapıların bedeli yerleştirildikleri tarihten sonra sekizinci yılın eylülünden başlamak üzere yirmi yılda kırk müsavi taksitte tahsil olunur.

KIRKINCI MADDE — Yerleştirme ameliyat ve inşaatı için her yılın tahakkuk eden miktarı o yıl bütçesinden verilmek üzere çok yıllara şamil taahhütler yapmağa Hükûmet salâhiyetlidir.

Yerleştirme işlerinin bir veya bir kaç şirkete yaptırılması ayrı kanun çıkarmağa bağlıdır.

KIRK BİRİNCİ MADDE — Her yıl, Dahiliye vekâleti bütçesine ayrı bir fasıl halinde, bu kanunda yazılan işleri görüneğe yetiştirecek miktarda tahsisat konur.

Bölüm : VII

Yerleştirme teşkilâtı

KIRK İKİNCİ MADDE — Yerleştirme teşkilâtı Dahiliye vekâleti nüfus umum müdürlüğüne bağlıdır. Merkez ve vilâyetler teşkilâtı aşağıda gösterilmiştir.

A : merkezde yerleştirme teşkilâtı iki şubeden mürekkep olup kadrosu (1) numaralı cetvelde gösterilmiştir.

Birinci şube : Bu kanun hükümlerine göre muhacirlerin, mültecilerin, göçebelilerin ve göç ettirilenlerin getirilmesi, yollanması, yerleştirilmesi, müstahsil hale konması; mntakalarının ve yerlerinin ayrılması; topraksız veya az topraklı yerli çiftçilere toprak dağıtılması; eski iskân işlerinin tasfiye edilip bitirilmesi işleri ve bunların muhabere ve muameleleri ile uğraşır; üç büro ve iki ayrı memurla kurulmuştur.

İkinci şube : Memleket içinde yurttaşların ekim cephesinden her türlü vaziyetlerini araştırmak; 8, 9, 10 ve 11 inci maddelere göre lüzumlu görülen tedbirleri arayıp bulmak; bu tedbirlerin tatbikını devamlı yürütmek ve yoklamak; dışardaki kandaş ve ekimdaşlarımızdan geleceklerin vaziyetlerini sorup aramak; yurdun yerleştirmeye elverişli ve verimli topraklarını araştırıp bulmak ve tesbit etmek işleriyle uğraşır; dört büro olarak kurulmuştur.

Tabiiyet işleriyle uğraşan nüfus umum müdürlüğü ikinci şubesinin adı dördüncü şube olmuştur.

Merkez yerleştirme teşkilâtının tayin, terfi, istihdam, tecziye, nakil ve tahvilleri ve dereceleri 10 - VI - 930 tarih ve 1700 numaralı Dahiliye memurları kanununa bağlıdır.

B : Vilâyetlerde daimî bir seyyar yerleştirme teşkilâtı bulunur. Kadrosu 2 nu-

maralı cetvelde yazılmıştır. Bu kadrodaki memurlar hiç bir kayde bağlı olmaya-
rak yeniden muhacir yerleştirme işlerinde mütehassıs olan veya mütehassıs yeti-
şirebilecek kimselerden teşkil olunurlar.

Bu memurlar Dahiliye vekâletinin uygun gördüğü yerlerde yerleştirme işlerle
uğraşırlar. Vazifeleri Dahiliye vekâletinin talimatnameleri ile tayin olunur.

Umumî müfettişlik müşavir ve muavinleri umumî müfettişlerin inhası ve nü-
fus umum müdürlüğünün ve Dahiliye vekâletinin tasvibi üzerine, yerleştirme mü-
dürleri Nüfus umum müdürlüğünün intihabı ve Dahiliye vekilinin tasvibi üzerine
müşterek kararname ve Reisiümhurun tasdikile; yerleştirme memur ve kâtipleri
umum müdürlüğünün intihabı ve vekilin tasdikile tayin olunurlar.

Umumî müfettişlik müşavirleri Dahiliye vekâleti taşra memurları üçüncü, yer-
leştirme müdürleri ve müşavirlik muavinleri dördüncü, yerleştirme memurları be-
şinci, yerleştirme kâtipleri altıncı ve iğreti maaşlı memurlar yedinci sınıf memurlar-
dan sayılırlar.

İcra Vekilleri Heyeti kararile tesbit olunacak bir kadro içinde yerleştirme
tahsisatlarından lüzumu kadar ücretli veya iğreti maaşlı memur kullanmağa Da-
hiliye vekâleti salâhiyetlidir. Ücretli veya iğreti maaşlı memurlar yerleştirme mü-
dür veya memurlarının ve olmayan yerde kaymakamların intihap ve inhasile veya
doğruca valilerce tayin olunurlar.

Vilâyetler yerleştirme kadrolarındaki memurların istihdamları terfilere veya
cezalandırılmaları 10 - VI - 1930 tarih ve 1700 numaralı Dahiliye memurları kanu-
nu hükümlerine bağlıdır.

Vilâyetler yerleştirme teşkilâtı buldukları yerin vali veya kaymakamının
ve müşavir ve muavinleri umumî müfettişlerin emir ve nezareti altında çalışır-
lar.

KIRK ÜÇÜNCÜ MADDE — Dahiliye vekâletinde vekilin veya tevkil edeceği
zatin reisliği altında Dahiliye, Millî Müdafaa, Hariciye, Maliye, Maarif, İktisat,
Ziraat, Sıhhat ve içtimaî muavenet vekâletlerince ve Ziraat bankasınca seçilecek zat-
lerden ve vukuf ve ihtisaslarından istifade edilmek üzere Dahiliye vekâletince dı-
şardan alınacak en çok üç zatten müteşekkıl merkezî yerleştirme komisyonu bu-
lunur.

Merkezî yerleştirme komisyonu başlıca Türkiyeye gelecek muhacirlerin veya
Türkiyede göçettirilecek yurttaşların eski ve yeni iktisadî, içtimaî, sıhhi vasıf-
lara ve şartlara göre mürettep yerlerini tetkik etmek; 1 ve 2 numaralı yerleş-
tirme mintakaları ve yerleştirme programları hakkında tetkiklerde bulunmak;
yerleştirmeye yarayacak toprak ve yapıları araştırıp bulmak; muhacirlerin sevk
şartlarını mütalea eylemek; yerleştirme tahsisatının sarf yerleri hakkında mü-
taleada bulunmak; dışardan ve içerden yeni yurtlarına yerleşecek olanların sevk-
leri ve müstahsil hale gelinceye kadar bakımlarile alâkadar olan Devlet daire-
leri şubelerinin muzaheretlerini ve çalışma birliğini yapmağa yarayan tedbirleri
görüsmek gibi vazifelerle mükelleftir. Kararları istişarî mahiyeti haizdir.

Merkez yerleştirme komisyonunun çalışma yolu, Dahiliye vekâletince tanzim
ve İcra Vekilleri Heyeti tarafından tasdik edilecek bir talimatname ile tesbit
olunur.

Bölüm: VIII

İcraî hükümler

KIRK DÖRDÜNCÜ MADDE — Muhacirlere, mültecilere, göçebelere ve göç et-
tirilenlere, yerleşecekleri kazaya eriştikleri günden başlayarak, en çok üç ay için-

de, bayağı istihkakları olan eldeki yapıların veya yerlerinin ve toprakların tam olarak dağıtılıp teslim ve dağıtım defterlerinin tapuya tevdi edilmiş ve tapuca da tescilleri yapılarak tapuları kendilerine verilmiş olması mecburidir. Çok miktarda birden toplu muhacir gelen kazalarda Dahiliye vekili bu müddeti altı ay daha uzatabilir.

Tahsisat verilen yerlerde istihsal vasıtalarının veya bedellerinin tam olarak veya tahsisat miktarına göre kısmen üç ay içinde verilmiş bulunması mecburidir.

Muhacirlere ve göç ettirilenlere yapılacak yapıların veya yapı yardımlarının, yurt yerine eriştiklerinden başlayarak, bir yıl ve göçebelere üç yıl içinde yapılması mecburidir.

Zarurî hallerde idarei hususivelerden, beledivelerden, köy sandıklarından ve imeci suretile halktan yardımlar temin olunabilir.

Bütün Hükümet memurları her şeyden önce bu madde hükümlerini yapmağa mecburdurlar.

KIRK BESİNCİ MADDE — Muhacirlerin, mültecilerin, göçebelere ve göç ettirilenlerin yerleştirilmesinden, istihkaklarının eksiksiz olarak vaktinde dağıtılıp teslim edilmesinden ve müstahsil hale getirilmesinden vali ve kaymakamlar mesuldürler.

Vilâvet ve kaza yerleştirme teskilâtı varsa bunlar vali ve kaymakamın emrinde bu işleri görürler. Yerleştirme teskilâtı olmayan veya olupta yetmeyen yerlerde vali ve kaymakamlar kendi vilâvet ve kazaları Devlet, idarei hususive ve belediye memurlarından münasip gördüklerini muhacirleri, mültecileri, göçebelere ve göç ettirilenleri yerleştirmek, bunlara verilecek yerleri ölemek ve dağıtmak ve insaata hakmak gibi muhacir ve yerleştirme ve göçürüm işlerine memur etmeğe salâhiyetlidirler. Bu memurlar her işten önce bu işleri yapmağa mecburdurlar.

KIRK ALTINCI MADDE — Valiler, kaymakamlar bu kanun hükümlerini, İera Vekilleri Heyetince veya Dahilive vekâletince verilecek talimat ve emirleri dikkat ve ehemmiyetle tathik ve takip etmeğe; nahive müdürleri, emniyet memurları ve jandarma bu emir ve talimatlara dayanarak vali ve kaymakamlardan verilecek emirleri dikkat ve ehemmiyetle ve azamî süratle yapmağa mecburdurlar. Yanmayan veya yapamayan veya yaptırılmayan veya bunda dikkatsizlik ve gevşeklik gösterenler vazifeden çıkarılırlar.

KIRK YEDİNCİ MADDE — 44. 45 ve 46 ncı maddelerdeki mecburiyetleri yapmayan, bu maddelere aykırı giden ve yerleştirme işlerinde gevşeklik gösteren memurlar hakkında kaymakamlar 15 günlüğe ve valiler bir aylığa kadar para cezası kesmeğe salâhiyetlidirler.

KIRK SEKİZİNCİ MADDE — Umumî müfettişlik teskilâtı olan mıntakalarda umumî müfettişler muhacirlerin, mültecilerin, göç ettirilenlerin ve göçebelere belli müddetlerde yerleştirilip müstahsil hale gelmelerinden birinci derecede mesuldürler.

Bölüm : IX

Türlü hükümler

KIRK DOKUZUNCU MADDE — Muhacirlere, mültecilere, göçebelere, göç ettirilenlere verilecek olan topraklar ve yapılar dağıtılmazdan altı ay önce ilân olunur. Bu müddet içinde mülkiyet veya her hangi bir vaziyet dolayısıyla istihkak iddia edenlerin o yerin Hükümetine veya mahkemeye başvurmaları gerek-

tir. Bu müddeti geçirdikten sonra bedelden başka hiç bir iddia dinlenemez.

ELLİNCİ MADDE — Muhacirlere, mültecilere, göçebelere ve göç ettirilenlere Hükûmetçe bayağı yerleştirme yolu ile önce verilmiş veya verilecek olan yapı ve topraklar hiç bir yolla geri alınmaz; haklarında istirdat, mülkiyet ve refiyet davası dinlenemez.

Bu yapı ve toprakların mülkiyetine veya dağıtıştan önceki her hangi bir vaziyetine karşı çıkan davalarda husumet yalnız Hazineye tevcih olunabilir. Bu talep ve davalar bedele ve zarara taallûk eyler; basit muhakeme usulüne bağlı tutulur.

Sahipsiz görülerek Hükûmetçe dağıtılmış bulunan ham topraklardan bu kanunun neşri tarihinden ve bu kanunun hükümlerine göre dağıtılacak olanlarından dağıtım tarihinden başlayarak bir yıl içinde istihkak iddiasında bulunulmamış olanlar için bir dava dinlenemez.

ELLİ BİRİNCİ MADDE — Her hangi bir sebeple başka yerlerde tekrar yerleştirme görmüş veya yerleştirme yerini bırakıp beş yıl içinde tekrar gelip oturmamış olan muhacirlere, mültecilere, göçebelere ve göç ettirilenlere verilmiş olan yapı ve topraklar başka muhacirlere, mültecilere, göç ettirilenlere ve göçebelere verilebilir. Bunlar tapuya bağlanmış ise valinin yazılı emrile tapudaki sicilleri bozulur.

ELLİ İKİNCİ MADDE — Bu kanunun tatbik yolları nizamname ve talimatlarla tayin olunur. Muhacirlerin, mültecilerin ve bu kanun hükümlerine göre 1 veya 2 numaralı mintakalarda göç ettirilip yerleştirilenlerin bu kanundaki muafiyetlerden istifade etmek üzere ne yolda hareket edecekleri bu nizamnamelerde gösterilir.

ELLİ ÜÇÜNCÜ MADDE — 31 mayıs 1926 tarih ve 885, 3 - VI - 1933 tarih ve 2263, iskânlarını bilâ mezuniyet tebdil eden muhacir ve mültecilerle aşair hakkında 30 ikinci teşrin 1341 tarih ve 575 numaralı kanunlar, 22 - III - 1934 tarihli 2396 numaralı muhacir ve mültecilerin gümrük muafiyeti hakkındaki kanunun muvakkat maddesinden maadaki maddeleri, 2 haziran 1929 tarih ve 1507 numaralı askerlik mükellefiyeti kanununun muaddel ikinci maddesinin bu kanunun 38 inci maddesine aykırı hükümleri ve bu kanuna uygun olmayan bütün hükümler kaldırılmıştır.

19 mayıs 1930 tarih ve 1624 numaralı (Dahiliye vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkında kanun) un 8 inci maddesinde (A) cetvelinde Nüfus umum müdürlüğü merkez teşkilâtı birinci şube kısmı yerine, bu kanuna ilişik 1 numaralı (Yerleştirme merkez teşkilâtı kadrosu) cetveli ve 15 inci maddesine merbut (B) işaretli cetvel yerine de bu kanuna bağlı 2 numaralı (Vilâyetler yerleştirme teşkilâtı) cetveli konmuştur.

ELLİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ELLİ BEŞİNCİ MADDE — Bu kanun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

İskân kanununun 17 inci maddesine ilişik toprak dağıtım cetveli

I - Ziraat topraklarında :

A : İki nüfuslu bir aileye :

En az dekar

En çok dekar

30

45

İyi Topraklardan

45

60

Orta »

60

90

Aşağı »

B : İkiden fazla her nüfus için aşağıdaki miktarlar ilâve olunur.

En az dekar

En çok dekar

10

15

İyi topraklardan

15

20

Orta »

20

30

Aşağı »

II - A : İki nüfuslu bir aileye :

Kasaba ve şehir civarlarında sulu bostan yerlerle kürümlü bağ ve yetişkin ve verimli narenciye bahçesi, zeytinlik, dutluk, fındıklık ve her nevi meyva bahçelerinden :

En az dekar

En çok dekar

6

15

B: İkiden fazla beher nüfus için (2) dekar arttırılır.

III - Bir aile yukarıki (1) veya (2) nci bentlerdeki yerlerin birisinden veya bu hesaplara göre bir nisbet dahilinde her ikisinden toprak verilmekle beraber beher aileye bağ ve meyvelik yapmak üzere (2 - 5) dekar bağ ve meyva yeri verilir. Ancak bu yerler üç yıl içinde bağ ve meyvelik yapılmadığı takdirde geri alınır.

İki yıl zarfında verilen bağ ve meyvelik yerlerini imar edenlere talip olurlarsa yeniden on dekar bağ ve meyvelik yeri verilebilir. Ancak üç yıl içinde imar edemedikleri kısımlar geri alınır. İstirdat müddeti hastalar için iyi olduklarından ve küçükler için rüşt yaşına girdiklerinden itibaren hesap olunur.

Bütün yerlilere ve ihtiyaçsız muhacirlere de aynı suretle bağ yeri ve meyvelik verilebilir.

Bu topraklar imarı müteakıp, müddete bakılmaksızın tapuya bağlanır.

IV - Muhacir ve mültecilerden yüksek mektep mezunlarile Türkiye'ye veya Türk milletine iyi hizmetleri geçtiği Hükûmetçe tasdik olunanlar için birinci ve ikinci ve üçüncü fıkralardaki miktarlar bir misli ve lise ve bu derecedeki mektep mezunlarına üçte iki ve orta mektep mezunlarına üçte bir fazlasile verilir.

V - (1) numaralı muntakaya yerleştirilen mütekaatlerin ve (2) ve (3) numaralı muntakalardan (1) numaralı muntakaya göçürülen Türk ırk ve harsına mensup olanların yüksek ve lise veya bu derecedeki mektep ve orta mektep mezunlarına da hisseleri IV üncü bentteki fazlalarile beraber verilir.

CETVEL : 1

Nüfus umum müdürlüğü yerleştirme merkez teşkilâtı kadrosu

Birinci şube: Yerleştirme

	Barem D.	Adet	Maaşı	Aylık	Yıllık
Muavim ve birinci Ş. müdürü	6	1	70	210	2 520

Büro 1 : Yerleştirme

Şef	10	1	35	98	1 176
Memur	11	1	30	84	1 098
»	12	2	25	75	1 800
»	14	1	20	60	720
Daktilo	12	1	25	75	900

Büro 2 : Eski işler

Şef	10	1	35	98	1 176
Memur	12	1	25	75	900
»	14	2	20	60	1 440
Daktilo	14	1	20	60	720

Büro 3 : Muamelât

Şef	10	1	35	98	1 176
A: Evrak					
Girim memuru	12	1	25	75	900
Çıkım memuru	12	1	25	75	900
»	14	1	20	60	720
Daktilo	14	1	20	60	720
Tevzi memuru	17	1	14	49	588
B : Dosya					
Dosya memuru	12	2	25	75	1 800
Dosya Kâtibi	14	1	20	60	720

Müstakil memurlar

Müracaat memuru	12	1	25	75	900
Tasfiye heyeti kâtibi	13	1	22	66	792
Tutarı		23			21 576

İkinci şube : Ekim

Müdür	7	1	55	165	1 980
-------	---	---	----	-----	-------

Büro : 1

Şef	10	1	35	98	1 176
-----	----	---	----	----	-------

	Bare- m D.	Adet	Maaşı	aylık	Yıllık
tetkik memuru	11	1	30	84	1 008
tetkik memur	12	2	25	75	1 800
Kâtip	14	1	20	60	720
Büro : 2					
Şef	10	1	35	98	1 176
Tetkik memuru	12	1	25	75	900
Kâtip	14	1	20	60	720
Büro : 3					
Şef	10	1	35	98	1 176
Tetkik memuru	11	2	30	84	2 016
Kâtip	14	1	20	60	720
Büro : 4					
Şef	10	1	35	98	1 176
Memur	12	1	25	75	900
Harita ve Grafik memuru	11	1	30	84	1 008
İstatistik memuru	14	1	20	60	720
Dosya memuru	14	1	20	60	720
Daktilo	14	2	20	120	1 440
		20			19 356

1 numaralı cetvel tutarı

	Memur adedi	Lira
Birinci şube	23	21 576
İkinci »	20	19 356
	43	40 932

CETVEL : 2

Vilâyetler yerleştirme teşkilâtı kadrosu

	Barem D.	Adet	Maaşı	Aylık	Villik
Umumî müfettişlik yerleştirme müşaviri	6	2	70	210	5 040
» » » » muavini	7	2	55	165	3 960
Birinci sınıf yerleştirme müdürü	7	2	55	165	3 960
İkinci » » »	8	3	45	126	4 536
Üçüncü » » »	9	5	40	108	6 480
Birinci sınıf yerleştirme memuru	10	4	35	98	4 704
İkinci » » »	11	7	30	84	7 056
Üçüncü » » »	12	9	25	75	8 100
Birinci sınıf yerleştirme fen memuru	10	2	35	98	2 352
İkinci » » » »	11	3	30	84	3 024
Üçüncü » » » »	12	5	25	75	4 500
Birinci sınıf yerleştirme kâtibi	13	4	22	66	3 168
İkinci » » » »	14	6	20	60	4 320
Üçüncü » » » »	15	10	17,5	56	6 720
		64			67 920

Umumî :	Adet	Lira
Merkez	43	40 932
Taşra	64	67 920
Tutarı	107	108 852

